

Złożenie pracy online:
2021-02-16 00:26:29
Kod pracy:
10022/38584/CloudA

Agnieszka Powroźnik
(nr albumu: 24140)

Praca licencjacka

Przemoc w rodzinie ofiary przemocy

Violence in the family of a victim of violence

Wydział: Wydział Zamiejscowy w Tarnowie

Kierunek: Zarządzanie

Specjalność: specjalista ds. administracji publicznej

Promotor: dr hab. Tadeusz Mędzelowski

dr hab. Tadeusz Mędzelowski
Składam najserdeczniejsze wyrazy wdzięczności opiekę naukową, życzliwość i poświęcony mi czas,
które przyczyniły się do powstania mojej pracy licencjackiej.

Streszczenie

Temat pracy to zjawisko przemocy w rodzinie. Jej celem było zdobycie jak najszerszej wiedzy na ten temat oraz pełna jej interpretacja w oparciu o literaturę przedmiotu. Pokazano w niej całe spektrum form przemocy i jej skutków w odniesieniu do osób, które przemocy doświadczają. Wskazano działania interwencyjno – pomocowe ze strony odpowiednich służb, a także obowiązki i zadania spoczywające na administracji rządowej i jednostkach samorządu terytorialnego. Pokazano zjawisko przemocy jako istotny problem współczesnej rodziny i społeczeństwa

Słowa kluczowe

Rodzina, przemoc, skutki, interwencja, przeciwdziałanie, Niebieska Karta, terapia.

Abstract

The topic of work is the phenomenon of domestic violence. Its aim was to obtain the widest possible knowledge on the subject and to interpret it fully based on the literature on the subject. It shows the entire spectrum of forms of violence and its effects on people who experience violence. The intervention and assistance activities on the part of the relevant services were indicated, as well as the duties and tasks of government administration and local government units. The phenomenon of violence was shown as an important problem of the contemporary family and society.

Keywords

Family, violence, effects, intervention, prevention, Blue Card, therapy

Praca licencjacka

Przemoc w rodzinie ofiary przemocy

Violence in the family of a victim of violence

Wydział: **Nauk Społecznych i Informatyki**

Kierunek: **Zarządzanie**

Specjalność: **Administracja państwowa**

Streszczenie

Temat pracy to zjawisko przemocy w rodzinie. Jej celem było zdobycie jak najszerszej wiedzy na ten temat oraz pełna jej interpretacja w oparciu o literaturę przedmiotu. Pokazano w niej całe spektrum form przemocy i jej skutków w odniesieniu do osób, które przemocy doświadczają. Wskazano działania interwencyjno – pomocowe ze strony odpowiednich służb, a także obowiązki i zadania spoczywające na administracji rządowej i jednostkach samorządu terytorialnego. Pokazano zjawisko przemocy jako istotny problem współczesnej rodziny i społeczeństwa

Słowa kluczowe:

Rodzina, przemoc, skutki, interwencja, przeciwdziałanie, Niebieska Karta, terapia.

Abstract:

The topic of work is the phenomenon of domestic violence. Its aim was to obtain the widest possible knowledge on the subject and to interpret it fully based on the literature on the subject. It shows the entire spectrum of forms of violence and its effects on people who experience violence. The intervention and assistance activities on the part of the relevant services were indicated, as well as the duties and tasks of government administration and local government units. The phenomenon of violence was shown as an important problem of the contemporary family and society.

Keywords:

Family, violence, effects, intervention, prevention, Blue Card, therapy

*Rodzina nie jest tylko czymś najważniejszym.
Ona jest wszystkim.
(Michaell J. Tox)*

dr hab. Tadeusz Mędzelowski

Składam najserdeczniejsze wyrazy wdzięczności
opiekę naukową, życzliwość i poświęcony mi czas,
które przyczyniły się do powstania mojej
pracy licencjackiej.

Wstęp	6
ROZDZIAŁ I	8
Przemoc w rodzinie – definicja, istota i znaczenie pojęć dotyczących przemocy	
1.1. Terminologia i teoria funkcjonowania rodziny	8
1.2. Definicja przemocy	10
1.3. Rodzaje, fazy, przyczyny i źródła przemocy w rodzinie	14
1.4. Ramy przemocy rodzinnej w ujęciu teoretycznym	19
1.5. Skutki oraz zapobieganie przemocy w rodzinie	22
ROZDZIAŁ II	25
Rodzina jej członkowie jako ofiary przemocy	
2.1. Przemoc w relacjach z bliskimi	25
2.1.1. Przemoc wobec kobiet	25
2.1.2. Przemoc wobec dzieci	28
2.1.3. Przemoc wobec innych członków rodziny	32
2.1.4. Przyczyny i uwarunkowania rodzinnej przemocy	35
2.2. Konflikty rodzinne jako źródło przemocy	38
2.3. Terapia rodzinna, poprawa rodzinnych relacji	42
ROZDZIAŁ III	45
Spoleczne postrzeganie przemocy w rodzinie	
3.1. Interwencja i pomoc ofiarom przemocy	45
3.1.1. Interwencja kryzysowa i rodzaje pomocy	46
3.2. Zespoły interdyscyplinarne	51
3.2.1. Kompetencje służb	53
3.3. Niebieska Karta – uruchamianie i procedury	55
ROZDZIAŁ IV	59
Prawo a przemoc w rodzinie	
4.1. Przemoc rodzinna w świetle prawa	59
4.2. Obowiązujące akty prawne	59
4.3. Działania administracji rządowej	62
Zakończenie i wnioski	64
Bibliografia	67
Spis tabel	70
Spis schematów	70

Wstęp

Każdego dnia, jesteśmy świadkami zwiększającej się eskalacji przemocy zarówno w życiu społecznym jak i w rodzinie. Media informują nas o okrucieństwach rodziców w stosunku do dzieci, rodziców wobec siebie, innych członków rodziny, w tym dziadków lub dzieci wobec innych dzieci. Zjawisko to wymaga skupienia coraz większej uwagi na rodzinie, na jej funkcjonowaniu, wzorcach oraz preferowanych wartościach.

Warto także zwrócić uwagę na fakt, iż zjawisko przemocy w rodzinie jak również problematyka przeciwdziałania przemocy i wsparcia ofiar przemocy, stanowi zagadnienie wielopłaszczyznowe. Stąd, każde zachowanie agresywne w stosunkach międzyludzkich powinno budzić nasz bezwzględny sprzeciw. Szczególnie wtedy, gdy ma ono miejsce w rodzinie, a więc tam, gdzie każdy powinien czuć się bezpiecznie.

Dziś, gdy wiedza na temat przemocy jest coraz większa wiemy, że nie zaczyna się ona od bicia, siniaków, łamania rąk, znęcania psychicznego. Wiemy natomiast, że stanowi ona kroplę, która draży skałę, czasami niezauważalnie i podstępnie. Często z codziennego poziomu, odwołującego się do zdrowego rozsądku, jak i profesjonalnego, bazującego na wiedzy naukowej, trudno jest zinterpretować całość tej problematyki. Ciągłe pojawiają się pytania i refleksje, na które brak odpowiedzi.

Tematyka ta, wzbudziła również moje zainteresowania, zarówno z racji wykonywanej pracy jaki i kierunków studiów, korespondujących z omawianą problematyką. W mojej pracy często spotykam się z ofiarami przemocy mam również styczność z młodocianymi którzy są sami okazują przemoc wobec swoich opiekunów. Stąd wybór tematu pracy „Przemoc w rodzinie – ofiary przemocy”, a celem było zdobycie jak największej wiedzy na ten temat i właściwa oraz pełna jej interpretacja.

Ta wiedza, jest szczególnie potrzebna, aby nie dopuścić do dalszego rozprzestrzeniania się tego aktu bezprawia, w wielu polskich rodzinach. Jednocześnie ważnym obszarem rozważań, jest pokazanie zjawiska przemocy, jego form, skutków i roli, jaką ma tu do spełniania społeczna świadomość, edukacja, a przede wszystkim wczesna interwencja ze strony służb do tego powołanych.

Praca ma charakter teoretycznych rozważań na bazie dostępnej literatury przedmiotu oraz własnych doświadczeń. Składa się z czterech rozdziałów.

Rozdział pierwszy – ukazano w nim definicję i znaczenie pojęć dotyczących rodziny oraz przemocy. Omówiono rodzaje przemocy, przyczyny i skutki. Wskazano sposoby zapobiegania przemocy.

Rozdział drugi - to rozdział poświęcony ofiarom przemocy domowej. Pokazano w nim aspekty uwarunkowań i przyczyn przemocy wobec kobiet, dzieci, innych członków rodziny. Zaprezentowano źródła rodzinnej przemocy, a także formy rodzinnej terapii.

Rozdział trzeci – ukazuje cały proces interwencji i pomocy ofiarom przemocy. Prezentuje problematykę funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych oraz kompetencje i zadania służb powołanych do interwencji i pomocy rodzinie, w której zdiagnozowano przemoc. Wyjaśniono czym jest i dla kogo Niebieska Karta. Pokazano przemoc w rodzinie w aspekcie prawa.

Rozdział czwarty – omawia zagadnienia dotyczące zadań oraz kompetencji administracji rządowej oraz podległych jej jednostek samorządowych, na tle obowiązujących aktów prawnych.

Całość kończy zakończenie wraz z wnioskami.

ROZDZIAŁ I

Przemoc w rodzinie – definicja, istota i znaczenie pojęć dotyczących przemocy

Współczesna literatura pokazuje mnogość i różnorodność definicji pojęcia rodziny oraz przemocy w rodzinie. Jednocześnie, zwraca uwagę z jakimi problemami spotykają się i muszą zmierzyć dzisiaj rodziny. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż przemoc w rodzinie nie jest zjawiskiem współczesnym, lecz sięga głęboko wstecz historii jej powstania. Obecnie, nabiera jednak innego znaczenia oraz podejścia do jej funkcjonowania. Zmienia się obraz rodziny, ale też zmieniają się wymogi, które są jej stawiane. Mocniej niż kiedyś, zwraca się uwagę na bezpieczeństwo i godne warunki życia rodziny.

Katarzyna Michalska i Dorota Jaszczak – Kuźmińska wyraźnie piszą, iż „często w publikacjach dotyczących zagadnień związanych z przemocą w rodzinie poruszane są tematy przedstawiające funkcjonowanie mitów i stereotypów o przemocą”¹. Zdaniem autorek na przestrzeni ostatnich lat, udało się dość skutecznie uporać z niektórymi przekonaniami fałszującymi rzeczywistość, z których często wynikało, że przemoc jest elementem mało istotnym, że zdarza się w niewielu rodzinach, najczęściej tych z marginesu społecznego, a w rodzinach „normalnych” nie dochodzi do przemocy. Tymczasem okazało się, że przemoc jest zjawiskiem demokratycznym, co oznacza, że może się zdarzyć w każdej rodzinie, niezależnie od jej społecznego statusu².

1.1. Terminologia i teoria funkcjonowania rodziny

Z termin „rodzina”, używany jest bardzo często, w różnych okolicznościach i okresach życia jednostki³. Rodzina, jest uznawana za podstawową komórkę społeczną, co zdaje się być zasadnym biorąc pod uwagę jej tworzenie i funkcjonowanie. Potwierdza

¹ Za: K. Michalska, D. Jaszczak – Kuźmińska, *ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie – diagnoza, interwencja, pomoc*, Wydawnictwo Edukacyjne REMEDIUM, Warszawa 2014, s. 10.

²² Tamże, s.10-11.

³ S. Kawula, J. Bargieł, A.W. Janke, *Pedagogika rodziny*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 13.

to w swoich rozważaniach Anna Kanios. Według tej autorki, rodzina jako wspomniana komórka społeczna stanowi zarówno źródło norm moralnych jak i elementarnych zasad życia społecznego. W socjologicznym ujęciu ujmowana jest jako mała grupa pierwotna składająca z członków rodziny. Jako grupa, która łączy w niej stosunki małżeńskie, rodzicielskie oraz więź międzyosobniczą⁴. W takim rozumieniu jej rola jest ważna z punktu widzenia wielu nauk, w tym psychologii, socjologii czy pedagogiki.

Ten tok rozumowania, odnajdujemy także w definicji, którą przedstawia Stanisław Kawula. Jego zdaniem, potocznie rodzina określana jest jako para małżeńska posiadająca dzieci⁵. W tym skrótowym zdefiniowaniu rodziny, dostrzegamy jednak pewną poprawność, aczkolwiek pominięto w niej ważne elementy jak formy życia rodzinnego czy ważne zagadnienie jakim są typy rodzin. Odnajdujemy to w innej definicji, z której wynika, iż rodzina w dużej mierze jest społecznym mikroświatem człowieka, uniwersalną formą życia całej ludzkości⁶. Lucjan Kocik wyjaśnia, iż „pełni ona misję społeczną; ma – w zależności od społeczeństwa, w którym występuje – różne formy, różny zakres i kształt, ale zawsze stanowi swoistą całość, swoistą jakość o wyraźnie określonych cechach, które decydują o jej wewnętrznej spoistości i odrębności; ma wyraźnie określoną strukturę i wewnętrzne relacje w płaszczyźnie: małżeństwo – rodzice – dzieci – krewni”⁷. Zaburzenie owych struktur i wewnętrznej spoistości, jest źródłem wielu rodzinnych problemów, o których będzie mowa w dalszych rozważaniach.

Tymczasem w ujęciu psychologii społecznej, rodzina postrzegana jest formacją społeczna, składającą się z określonej liczby osób, które pozostają w stosunku do siebie w określonych rolach, pozycjach i respektujących określone wartości i systemy zachowań, ważne dla całej grupy jaką jest rodzina⁸. Można przyjąć, iż utworzone oraz zaakceptowane przez rodzinę role i normy wywierają wpływ na zachowania poszczególnych jej członków. Ma to szczególne znaczenie w pojawiającym się obrazie współczesnej rodziny.

---

⁴ A. Kanios, *Praca socjalna z rodziną problemową*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2016, s. 7.

⁵ S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 13.

⁶ L. Kocik, *Rodzina jako naturalny mikro-kosmos człowieka*, Niezależny Kwartalnik Naukowy, „Małżeństwo i Rodzina „2003, nr.1[w:] B. Matyjas, *Rodzina i jej wspomaganie*, Wydawnictwo Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2005, s. 39.

⁷ Za: L. Kocik, *Rodzina jako naturalny mikro-kosmos człowieka*, Niezależny Kwartalnik Naukowy, „Małżeństwo i Rodzina „2003, nr.1[w:] B. Matyjas, *Rodzina i jej wspomaganie*, Wydawnictwo Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2005, s. 39.

⁸ S. Kawula, *Rodzina a rozwój jednostki [w:] S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 13.

Do tego zagadnienia odniósł się Rafał Boguszewski podkreślając, iż obecnie w wyniku wielu przemian, również rodzina jako grupa społeczna podlega przeobrażeniom. Skutkuje to zmianami modelu życia rodzinnego, relacji wewnątrzrodziny, a co istotne samo pojęcie rodziny nie jest rozumiane jednoznacznie. Powodem tego jest postępujący wzrost liczby rozwodów, separacji, rodziców, którzy samotnie wychowują dzieci, zmniejszająca się liczba urodzeń dzieci lub całkowita rezygnacja z ich posiadania⁹.

W podobnym tonie wypowiada się Anna Kwak, która dokonując analizy rodziny jako grupy społecznej mówi, iż współczesne rodziny nie stanowią już wspólnoty utrzymywanej razem na zasadzie solidarnościowego obowiązku. Są raczej związkami dokonywanymi z wyboru, łączącymi pojedyncze osoby, które wnoszą do rodziny swoje własne doświadczenia, plany oraz zainteresowania. Tworzą związki, w których każda osoba podlega kontroli oraz przymusowi pewnego rodzinnego podporządkowania¹⁰. To jednak nie oznacza, że tradycyjna rodzina znika, a jedynie przestaje ona być powszechną, jedyną formą życia rodzinnego.

Opierając się na zaprezentowanych definicjach, czynnikach, które je łączą można uznać, że rodzina to instytucja najważniejsza w życiu człowieka. Instytucja, która wnosi w jego życie określone wartości, zasady, normy, stając się oazą wielopokoleniowych autorytetów, więzi i bezpieczeństwa.

Niestety bywają także te gorsze jej strony, gdzie wspomniane wcześniej bezpieczeństwo, stabilność jest zakłócana przemocą, lękiem i często nieodwracalnymi skutkami.

1.2. Definicja przemocy

Przemoc, jak wyjaśniają Wanda Badura – Madej i Agnieszka Dobrzyńska – Mesterhazy to zjawisko coraz powszechniej spotykane w życiu społecznym¹¹. Wspominano o tym także we wcześniejszych rozważaniach definiujących rodzinę. Na tym tle przemoc w rodzinie postrzegać należy jako bardzo złożone zjawisko, mające źródło w różnorodnych aspektach życia¹² i może odnosić się ono do wszystkich członków

---

⁹ R. Boguszewski, *Współczesne znaczenie i rozumienie rodziny w Polsce*, Zeszyty Naukowe KUL 59, Lublin 2015, nr 4 (232), s.127.

¹⁰ A. Kwak, *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Warszawa 2005, s. 31.

¹¹ W. Badura- Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 11.

¹² K. Michalska, D. Jaszczak – Kuźmińska, *ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie – diagnoza, interwencja, pomoc*, Wydawnictwo Edukacyjne REMEDIUM, Warszawa 2014, s. 17.

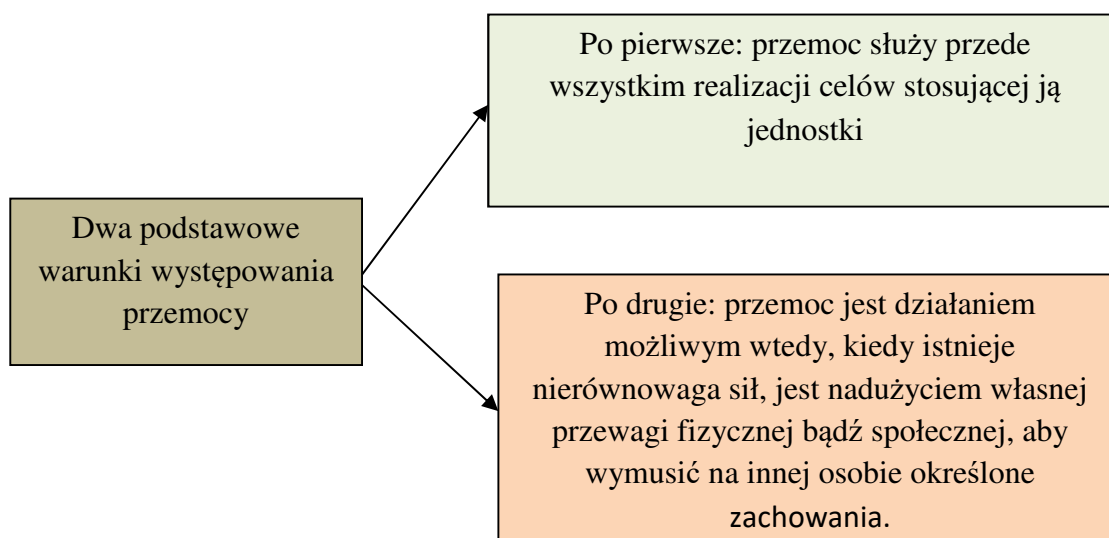

rodziny. Może też występować w wewnętrznych relacjach rodzinny, stanowiąc zjawisko cykliczne oraz powtarzające się.

Warto podkreślić, iż z uwagi na złożoność zjawiska przemocy, jest ono obiektem zainteresowania wielu dyscyplin naukowych w tym: socjologii, psychologii, prawa, pedagogiki oraz medycyny¹³. Każda z tych dyscyplin, różnie określa i definiuje przemoc.

W potocznym sensie przemoc najczęściej oznacza zjawisko dokonywania na kimś czynów bezprawnych z wykorzystaniem przewagi fizycznej¹⁴. W literaturze natomiast jak pisze Anna Grabowiec, przemoc postrzegana jest jako każdy akt, który uderza w godność osobistą człowieka, a tym samym zmusza go do zachowania, które jest niezgodne z jego wolą¹⁵. Wyjaśnia to poniższy schemat, który wskazuje dwa podstawowe warunki przemocy.

Schemat 1. Warunki wskazujące na występowanie przemocy

Źródło: Opracowano na podstawie: A. Grabowiec, *Samoocena dzieci krzywdzonych w rodzinie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, s. 13.

Jednakże, przedstawione kryteria mimo pozornej oczywistości, w praktyce są pewnym ryzykiem, w określaniu tego co jest, a co nie jest przemocą. Ponadto, nie wyjaśniają do końca wielu istotnych w tym obszarze zagadnień¹⁶.

¹³ A. Grabowiec, *Samoocena dzieci krzywdzonych w rodzinie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, s. 13.

¹⁴ M. Szymczak, *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1993.

¹⁵ A. Grabowiec, op.

cit. s. 13.

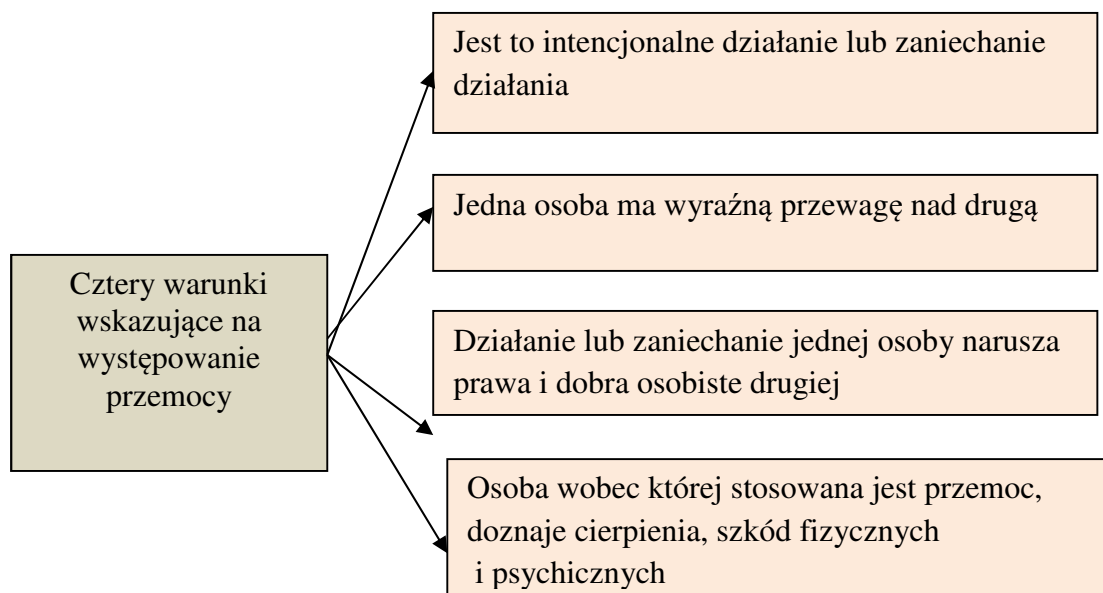
¹⁶ Tamże, s. 14.

W tym miejscu warto przytoczyć definicję Światowej Organizacji Zdrowia, która definiuje zjawisko przemocy definiuje jako zamierzone używanie przewagi fizycznej lub władzy, w odniesieniu do osoby, grupy osób czy innej zbiorowości, które powodują poważne obrażenia, ból psychiczny, zaburzenia w rozwoju a nawet śmierć¹⁷. W tej definicji uwaga skierowana jest zarówno na to jakie są intencje sprawcy oraz na to, jakie są skutki jego działań.

Nieco inaczej problem przemocy obrazuje kolejna definicja, w której przemoc została określona jako jedno z istotnych działań, które wiąże się z użyciem fizycznej siły sprawcy. Często, są to działania niezgodne z obowiązującym prawem, będące wyrazem narzucania władzy, ograniczające wolność osoby, wobec której jest stosowana przemoc¹⁸.

Potwierdza to, Irena Pospieszyl, która wyjaśnia, iż przemoc stanowi akty nieprzypadkowego działania, często przemyślanego, którego celem jest psychiczna lub fizyczna szkoda wyrządzona osobie lub osobom. Jej zdaniem są to również działania, które wykraczają poza normy, zasady relacji społecznych¹⁹. W tym kontekście o przemocy mówią cztery warunki.

Schemat 2. Warunki występowania przemocy – wersja poszerzona

¹⁷ Światowa Organizacja Zdrowie, *Raport światowy na temat przemocy i zdrowia. Streszczenie*, Genewa 2002, s.13.[w:] <http://www.przegl Epidemiol.pzh.gov.pl>, ŚOZ. Raport.

¹⁸ K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Toruń 1988, s.167.

¹⁹Za:I. Pospieszyl, *Przemoc w rodzinie*, WSiP, Warszawa 1993, s. 17.

Źródło: *Co to jest przemoc* [w:] <http://www.niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/6-co-to-jest-przemoc>. Data odczytu: 15.10.2020.

Ten schemat wyraźnie pokazuje, iż nie jest tutaj ważna druga osoba, to jakie jest jej zdanie, potrzeby, lecz ma być tak, jak sobie życzy sprawca przemocy.

Na tym tle zasadnym staje się pokazać stanowisko ustawowe w sprawie przemocy. W świetle przepisu art. 2 pkt.2 czytamy: ilekroć w ustawie jest mowa o przemoc w rodzinie należy przez to rozumieć:²⁰ „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt. 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”. W tym rozumieniu, przemocą jest, każde działanie zamierzone ze strony osoby, instytucji, społeczeństwa czy państwa²¹.

Jak zatem słusznie zauważa Jolanta Maćkowicz, każda wskazana definicja określana jest przez następujące do których zaliczane są²²:

- a. rodzaje zachowań sprawcy,
- b. intencje, którymi kieruje się sprawca,
- c. konsekwencje i skutki zachowań sprawcy

Znamiennym przykładem definicji przemocy, która została sformułowana w oparciu o kryterium skutków, jest niewątpliwie kolejna definicja mówiąca o tym, iż przemoc stanowi zjawisko, w którym dochodzi do wywierania wpływu na osoby w taki sposób, który wyraźnie skutkuje tym, iż ich poziom aktualnego rozwoju somatycznego oraz duchowego, staje się mniejszy niż ich możliwości²³. W przemoc, nie chodzi o godność człowieka. Człowiek jest w niej postrzegany jako narzędzie do realizacji i osiągnięcia celów własnych sprawcy, jego ambicji, a nawet upodobań²⁴. Często jest wyrachowana i bezwzględna, niezależnie od tego do kogo jest skierowana.

²⁰ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. 2005 Nr 180 poz. 1493. Opracowano na podstawie: t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 218, 956. [w] <http://isap.sejm.gov.pl>. Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2010 nr 125 poz.842 Odczyt: 10.01.2021.

²¹ J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Wydawnictwo Instytutu Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009, s. 12.

²² J. Maćkowicz, *Przemoc w wychowaniu rodzinnym*, Wydawnictwo IMPULS, Kraków 2009, s. 13.

²³ J. Kondziela, *Badania nad pokojem. Teoria i jej zastosowanie*, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1978, s. 62.

²⁴ K. Stanek, *Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemami przemocy*, Wydawnictwo Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014, s 11.

W kontekście tej pracy, szczególną kategorią rozważań jest przemoc występująca w środowisku domowym, rodzinnym. Bo to ona bywa coraz groźniejsza. Często jest zamierzona. Wykorzystująca siłę i jej przewagę w stosunku do członków danej rodziny. Naruszając jej podstawowe normy, tradycje, prawa czy dobra osobiste. Wiąże się z cierpieniem, bólem i szkodami. Doświadczają jej dzieci, kobiety, starsze, często chore osoby oraz niepełnosprawni. Bywa, że w tym gronie są także mężczyźni.²⁵ Definicja ta, wyraźnie wskazuje, iż przemoc to każde zachowanie, które godzi w jednostkę i narusza jej dobro, gdzie jednostka silniejsza góruje nad słabszą.

Definicja przemoc w rodzinie, jest wykorzystywana w sprawach dotyczących stosunków międzyludzkich, w celu określenia działań lub zaniechań, które są z daną rodziną związane. Prawnie jest ona zabroniona i karana²⁶

Jak widać wśród wielu różnorodnych definicji przemocy, na uwagę zasługuje zarówno wąskie, jaki i szerokie jej ujęcie. Każda definicja coś wnosi, zwraca uwagę na jakiś istotny szczegół, stając się tym samym platformą kolejnych poszukiwań, motywacją do tego, by nie tylko zrozumieć istotę przemocy, ale przede wszystkim ją rozpoznawać i właściwie na nią reagować.

Mówiąc o definicji przemocy należy też pamiętać, iż wszelkie pojawiające się różnice interpretacyjne są uzależnione od tego czy definicja ta dotyczy ofiary czy sprawcy.

1.3. Rodzaje, fazy, przyczyny i źródła przemocy w rodzinie

Niezależnie od tego, czy zjawisko przemocy rozpatruje się pod kątem psychologii, prawa, zasad moralnych czy społecznych zawsze ma ona wspólne cechy: jest intencjonalna, dotyczy naruszania praw i dóbr, ogranicza samoobronę, powoduje i wyrządza szkody, lubi się powtarzać, bywa rozpaczliwym zagłuszaniem poczucia niemocy, odpowiedzialność za nią ponosi sprawca, niezależnie od tego co zrobiła ofiara, nie zawsze jest też ścigana przez prawo²⁷.

Niestety, jest wiele przykładów na to, że przemoc w rodzinie bywa nie tylko wstydlivym, ale też często zatajanym zjawiskiem.

Biorąc pod uwagę rodzaj zachowania jako kryterium określające przemoc, można wyróżnić przemoc: fizyczną, psychiczną, seksualną, ekonomiczną i zaniedbanie. Są to

---

²⁵Za: M. Borowski, *Przemoc w rodzinie*, <http://www.korzan.edu.pl/konferencja/referaty/borowski.pdf>. Data odczytu: 15.10.2020.

²⁶A. Grabiec, op.cit. s. 17.

²⁷Tamże, s. 15.

najczęściej wskazywane rodzaje przemocy. Szczegółowo zostały one scharakteryzowane w tabeli 1.

Tabela 1. **Rodzaje przemocy**

RODZAJ PRZEMOCY	CHARAKTERYSTYKA
FIZYCZNA	<p>Jest to zachowanie, polegające na zadawaniu ofierze bólu fizycznego. Często wiąże się ono z uszkodzeniami ciała, utratą zdrowia, niepełnosprawnością, a nawet utratą życia. Sprawca działa wbrew woli ofiary. Przemoc ta wyraża się poprzez bicie ręką, kopanie, popychanie, obezwładnianie ofiary, przewracanie, a nawet wykorzystywanie środków chemicznych uszkadzających ciało, gorących płynów parzących ofiarę. To także klucie, targanie za włosy, duszenie, przyduszanie, krępowanie rąk, ust, uderzanie różnymi przedmiotami. Zdarza się, iż ta przemoc bywa wyrafinowana.</p> <p>Skutki przemocy fizycznej bywają bardzo trwałe i często trwają przez długi okres czasu.</p>
PSYCHICZNA	<p>To zachowania, których głównym celem bywa to, by doprowadzić ofiarę do zmniejszenia własnej wartości, wywołania u niej poczucia lęku, strachu. To działania zmierzające do utraty poczucia bezpieczeństwa, a tym samym decydowaniu o własnym życiu. To całkowita utrata kontroli nad tym co się dzieje.</p> <p>Przemoc psychiczna to również ciągła krytyka, upokarzanie, poniżanie w domu lub wśród innych. To groźby, udowadnianie poczucia winy a nawet oskarżanie o chorobę psychiczną. W przypadku kobiet są to także groźby dotyczące pozbawienia władzy rodzicielskiej, zabranianie wykonywania pracy zawodowej, zastraszanie, szantaż, ograniczanie kontaktów i wyjść z domu. To również brak dostępu do telefonu czy innych możliwości komunikowania się. W związku partnerski jest ona często opisywana jako małżeński terror.</p>
	<p>Stanowi to całe spektrum zachowań, których celem jest wymuszenie na ofierze niechcianych zachowań seksualnych, często perwersyjnych, sprawiających ból, uwłaczających godności kobiety, a nawet zagrażających poważnymi konsekwencjami zdrowotnymi. Do tego rodzaju przemocy zalicza się również wszelkie przejawy zazdrości, wymuszanie pożycia seksualnego, obmacywanie lub wymuszanie seksu z innymi osobami lub w obecności innych. Nagrywanie sytuacji</p>

SKSUALNA	intymnych, szantażowanie.
EKONOMICZNA	Wiąże się z ekonomicznym, finansowym uzależnieniem ofiary. Sprawca świadomie ogranicza finanse ofierze. Bywa, że zabiera jej własne środki finansowe, kartę kredytową, dostępność do bankomatów. Ogranicza jej możliwość pracy zarobkowej, środków na podstawowe utrzymanie domu, rodziny. Kontroluje wydatki, a nawet wymusza zaciąganie kredytów z przeznaczeniem na własne cele. Przemoc ekonomiczna często skutkuje zaniedbaniem rodziny, chorobami pogarszającą się sytuacją socjalno – bytową.
ZANIEDBANIE	To wszystkie zachowania, prowadzące do zaniedbania potrzeb rodziny i osób najbliższych. Zaniedbanie wpływa na to jak funkcjonuje rodzina, ogranicza jej możliwości normalnego i bezpiecznego funkcjonowania. Charakteryzuje się ono różnymi zachowaniami często odbiegającymi od normy. Dotyczy utrzymania domu, wyżywienia rodziny, zapewnienia właściwej opieki zdrowotnej, które zazwyczaj budzą sporo uwag. Prowadzą do utraty życia czy zdrowia. W sposób zasadniczy ograniczają status rodziny. Stają się przyczyną rodzinnych konfliktów, rozstań czy separacji. Ofiarami zaniedbań często są dzieci lub osoby starsze.

Źródło: Opracowano na podstawie: J. Maćkowicz, *Przemoc w wychowaniu rodzinnym*, Impuls, Kraków 2009, s. 13. A. Grabowiec, *Samoocena dzieci krzywdzonych w rodzinie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, s. 15-16.

Krystyna Kmieciak – Baran wyróżnia natomiast²⁸:

- a. przemoc spontaniczną, zwaną też gorącą – charakteryzuje ją furia, której podłożem jest frustracja, zaś następstwem gniew, wściekłość, agresja oraz przemoc,
- b. przemoc chłodną – związana jest z chłodną kalkulacją oraz premedytacją. Pojawia się ona tam, gdzie we współżyciu rodziny (grupy) obowiązują tzw. modele autorytarne.

Według tej autorki przemoc może mieć charakter:²⁹

- instrumentalny - czyli jest środkiem do realizacji zaplanowanych celów,

²⁸ K. Kmieciak-Baran, *Przemoc wobec dzieci – diagnoza i interwencja*, [w:] J. Papież, A. Plukis (red.), *Przemoc dzieci i młodzieży w perspektywie polskiej transformacji ustrojowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1998, s. 368.

²⁹ Ibidem, s.366

- bezinteresowny - czyli będący środkiem zadowolenia w znęcaniu i nękanii innych osób,
- zbiorowy – większa ilość osób,
- indywidualny – przemoc wobec jednej osoby.

W literaturze, spotykamy także inne rodzaje przemocy. Są to³⁰:

- a. przemoc strukturalna - czyli łamanie praw człowieka w różnego rodzaju instytucjach (np. domy pomocy społecznej, ośrodki wychowawcze),
- b. przemoc w białych rękawiczkach - związana najczęściej z przemocą psychiczną, ale też z ekonomiczną czy strukturalną.

Kiedy sprawa przemocy rodzinnej jest rozpatrywana przed sądem, najłatwiej jest udowodnić stosowanie przemocy fizycznej (te są widoczne), a najtrudniej psychiczne. Stąd, ta druga jest rzadziej zgłaszana, bowiem ofiary nie są w pełni świadome tego, że ulegają przemocy. Najczęściej nękanie, groźby ze strony najbliższych uważają za codzienność. Zdarza się, że ofiary przemocy domowej latami nie przyznają się do niej. Tym samym chronią agresora przed odpowiedzialnością karną lub też liczą, że z czasem się zmieni, ponieważ jego agresja nie jest ciągła. Zagadnienie to obrazują fazy przemocy w rodzinie.

Tabela 2. **Fazy przemocy w rodzinie**

FAZA	PRZEJAWY
<p style="text-align: center;">FAZA NARASTANIA NAPIĘCIA</p>	<p>Pojawia się drażliwość i nerwowość partnera. Zaczynają się wewnętrzne kłótnie, wymówki, słowne ataki. Na tym etapie ofiara podejmuje próbę uspokajania, a nawet usprawiedliwiania tychże zachowań. Wierzy, że on się zmieni. Sprawca często to wykorzystuje, a wręcz go to podnieca, rozdrażnia, a bywa, że bawi.</p>
<p style="text-align: center;">FAZA OSTREJ PRZEMOCY</p>	<p>Napięcie sprawcy jest coraz większe. Częściej wpada w szał i złość. Nie panuje nad swoimi zachowaniami. Niszczy wszystko wokół, niezależnie, gdzie w danej chwili jest. Niszczy sprzęt domowy, niszczy ubrania. Grozi i używa fizycznej przemocy. Straszy domowników. Zamyka w pomieszczeniach. Każda próba obrony wprowadza go w większy szał, nie uznaje żadnych argumentów. Będąca</p>

³⁰ J. Roszak, *Przemoc w białych rękawiczkach*, „Niebieska Linia” 2010, nr 1/66, s. 26

	w szoku ofiara ponownie podejmuje próby usprawiedliwiania partnera. Jej zachowania nie zawsze są racjonalne na tym etapie, gdyż siebie lub innych członków rodziny obarcza winą za zachowania partnera.
FAZA MIESIĄCA MIODOWEGO	Sprawca zaczyna analizować swoje zachowanie. Dociera do niego to, że przekroczył granice. Pojawiają się akty przeprosin oraz wyrzutów sumienia. Podejmują próbę zmiany. Stają się spokojny, miły, wyrozumiały. Ta przemiana, nie zawsze jest jednak stabilna. Pewne cechy charakterów, osobowość tych osób jest niezmienna albo zmienna w małym stopniu.

Zródło: opracowano na podstawie: J. Roszak, *Przemoc w białych rękawiczkach*, „Niebieska Linia” 2010, nr 1/66, s. 26.

Niestety, cykl ten zazwyczaj powtarza się, po ciszy, spokoju pojawiają się nowe, kolejne, coraz bardziej nasilające się awantury, którym towarzyszy przemoc fizyczna oraz znęcanie. Często dzieje się to na oczach dzieci, czy innych członków rodziny. Złe traktowanie współmałżonka, dziecka, rodzeństwa, rodziców i starszych, bywa często problemami wewnętrznymi rodziny, różnicami w poglądach na życie, na wychowywanie dzieci, warunkami socjalno – bytowymi, ale też chorobą sprawcy przemocy w tym alkoholizmem³¹. Należy jednak pamiętać, iż obok wspomnianych źródeł przemocy, niebagatelną rolę odgrywają kulturowe wzorce i uwarunkowania, wyrażające się w tradycyjnym podziale ról w danym społeczeństwie. Nie bez znaczenia jest tutaj problem wielowiekowego traktowania kobiet w podrzędny do mężczyzn sposób³². Sprzyja temu patriarchy, gdzie liczy się przede wszystkim męska władza i to jej podporządkowane zostają kobiety i dzieci. Bywa to nie tylko uciążliwe, ale ogranicza ich wolność i godność³³. Dzieje się tak niezależnie od tego co mówi prawo, a ono rodzinę traktuje jako grupę o równych prawach.

Ponadto, w mentalności wielu osób rodzina traktowana jest z perspektywy biologicznego podziału ról, czyli: za sferę emocjonalną odpowiada matka/żona, zaś za

³¹ K. Browne, M. Herbert, *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, WSiP, Warszawa 1999, s. 19.

³² E. Lisowska, *Przemoc ekonomiczna – geneza, definicje, wyniki badań*, „Niebieska Linia” 2014, nr 3/92, s. 9.

³³ J. Helios, W. Jedlecka, *Współczesne oblicza przemocy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017, s. 30.

sferę instrumentalną – sprawowanie władzy, podejmowanie decyzji ojciec/mąż³⁴. Jednostronne decyzje, nie wpływają na wewnętrzną harmonie rodziny, stając się źródłem nie tylko konfliktów, ale też przemocy (psychicznej, ekonomicznej często też fizycznej).

Niemniej ważnym źródłem i przyczyną przemocy jest ubóstwo, bezrobocie, niskie wykształcenie lub odwrotnie przesyty dobrobytu, wysokie aspiracje. Agresja i przemoc nie są tylko domeną ludzi o znamionach patologii, ona bywa w różnych rodzinach. Najczęściej sprawcy przemocy są znani ofiarom. Maria Jarosz w swoich rozważaniach na temat przemocy i patologii społecznej podkreśla, iż rozmiar przemocy w rodzinie jest trudny do uchwycenia, pomimo tego, iż dzisiaj stanowi powszechne zjawisko³⁵. Pewnym jednak jest to, że jest ona poważnym zagrożeniem dla wielu współczesnych rodzin, które na co dzień borykają się również z wieloma innym problemami, których dostarcza im obecna rzeczywistość.

Należy przy tym pamiętać, iż na rozmiar przemocy w rodzinie składa się zarówno przemoc ze strony dorosłych, jak również ze strony dzieci. Z podanych przykładów wynika, że zjawisko przemocy to nie tylko przemoc fizyczna, lecz także wiele innych wspomnianych wcześniej form.

W tych rozważaniach, należy zwrócić uwagę jeszcze na jedno zjawisko związane z przemocą. Otóż przemoc stanowi łatwo sprzedawany towar w mediach, atrakcję wielu gier komputerowych czy filmów. Czasami nie tylko bawi, ale wręcz pokazuje mechanizmy przemocy odbierane przez różne grupy wiekowe, świadomie lub nie świadomie. Wyzwała chęć sprawdzenia pewnych doznań w praktycznym działaniu. Dzisiaj, jest to także ogromny problem społeczny, który znajduje swoje odbicie w rodzinie, środowisku rówieśniczym czy w pracy.

1.4. Ramy przemocy rodzinnej w ujęciu teoretycznym

W literaturze przedmiotu czytamy, że w odniesieniu do przemocy między członkami rodziny, nie ma w pełni spójnej teoretycznej koncepcji, która w jednoznaczny sposób wyjaśnia to zjawisko³⁶. Wynika to z faktu, iż wokół czynników ryzyka zwiększających możliwość występowania przemocy, koncentrują się różne teorie. Prowadzone dyskusje

³⁴E. Lisowska, *Równouprawnienie kobiet i mężczyzn w społeczeństwie*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2010, s. 100–101.

³⁵M. Jarosz (red.), *Wybrane zagadnienia patologii społecznej*, PWN, Warszawa 1975, s. 7.

³⁶W.Badura – Madej, A. Dobrzańska – Mesterhaz, op. cit. s. 16.

toczą się pokazując przewagę jednych lub drugich czynników. Najczęściej społeczno – strukturalnych nad psychopatologicznymi³⁷.

W praktyce wyróżnia się trzy podejścia teoretyczne. Są to:³⁸

- a. podejście intraindywidualne,
- b. podejście socjokulturowe,
- c. podejście społeczno – psychologiczne.

Każde ze wskazanych podejść jest odmienne, określa inny nurt, a przede wszystkim w odniesieniu do swojej dziedziny, wyjaśnia omawianą problematykę. Szczegółową charakterystykę i opis każdego wymienionego wyżej podejścia teoretycznego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. **Podejścia teoretyczne do zagadnienia przemocy**

RODZAJ PODEJŚCIA	CHARAKTERYSTYKA
<p style="text-align: center;">PODEJSCIE INTRAINDYWIDUALNE</p>	<p>Ten nurt wskazuje na istotę roli takich czynników jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osobowościowe – dotyczą one poczucia osobistej wartości oraz kompetencji społecznych, • psychopatologiczne – obejmują one zjawisko nadużywania alkoholu, a także innych środków odurzania i zaburzeń osobowościowych. • Neurologiczne – są to wszelkiego rodzaju urazy ciała, głowy oraz układu nerwowego, • fizjologiczne – czyli akcja serca, poziom cukru we krwi. <p>To podejście bywa jednak krytykowane w koncepcjach zarówno wskazywanych przez socjologów jak i przez środowiska feministyczne.</p>
<p style="text-align: center;">PODEJSCIE SOCJOKULTUROWE</p>	<p>Mieści się w nim teoria systemowa rodziny. Obejmuje ona następujące teorie: socjologiczną, funkcjonalną oraz koncepcje feministyczne.</p> <p>Szczególną uwagę w koncepcjach feministycznych zwraca się na zbyt sztywne, niezmiennie wzorce roli kobiet i mężczyzn na przestrzeni minionych lat, uwarunkowań historycznych oraz kulturowych. Natomiast teoria</p>

³⁷ Tamże, s. 16.

³⁸ Tamże, s.17 – 18.

	strukturalna uznaje, iż źródła przemocy tkwią w sytuacyjnych czynnikach. Zalicza do nich m.in. depresję, stres, zmęczenie, wypalenie czy frustrację. Tymczasem, systemowa teoria rodziny jest skoncentrowana na zagadnieniach wzorców rodzinnych i systemie zmian w funkcjonowaniu rodziny.
PODEJŚCIE SPOŁECZNO- PSYCHOLOGICZNE	To ujęcie obejmuje teorie dotyczące właściwego pojmowania roli społecznego zachowania, uczenia się właściwych zachowań i wzorców. Wyjaśnia teorię frustracji, agresji oraz konfliktów. Mówi o tym, iż teoria społecznego uczenia się wskazuje przemoc jako wyuczone działanie, przechodzące z rodziców na dzieci. Dzieci, gdy same są rodzicami zachowują się podobnie. Członkowie rodziny wielokrotnie mają sprzeczne ze sobą interesy. Przemoc staje się sposobem na promowanie własnego interesu, w sytuacji, gdy inne środki zawodzą.

Źródło: opracowano na podstawie: W. Badura- Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, *Przemoc rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000, s. 17-18.

Należy jednak podkreślić, iż w przedstawionych charakterystykach badacze skoncentrowali się czynnikach ryzyka, które określają prawdopodobieństwo pojawienia się w rodzinie przemocy. Jednakże czynniki ryzyka nie stanowią podstawy do określenia związków przyczynowo – skutkowych³⁹.

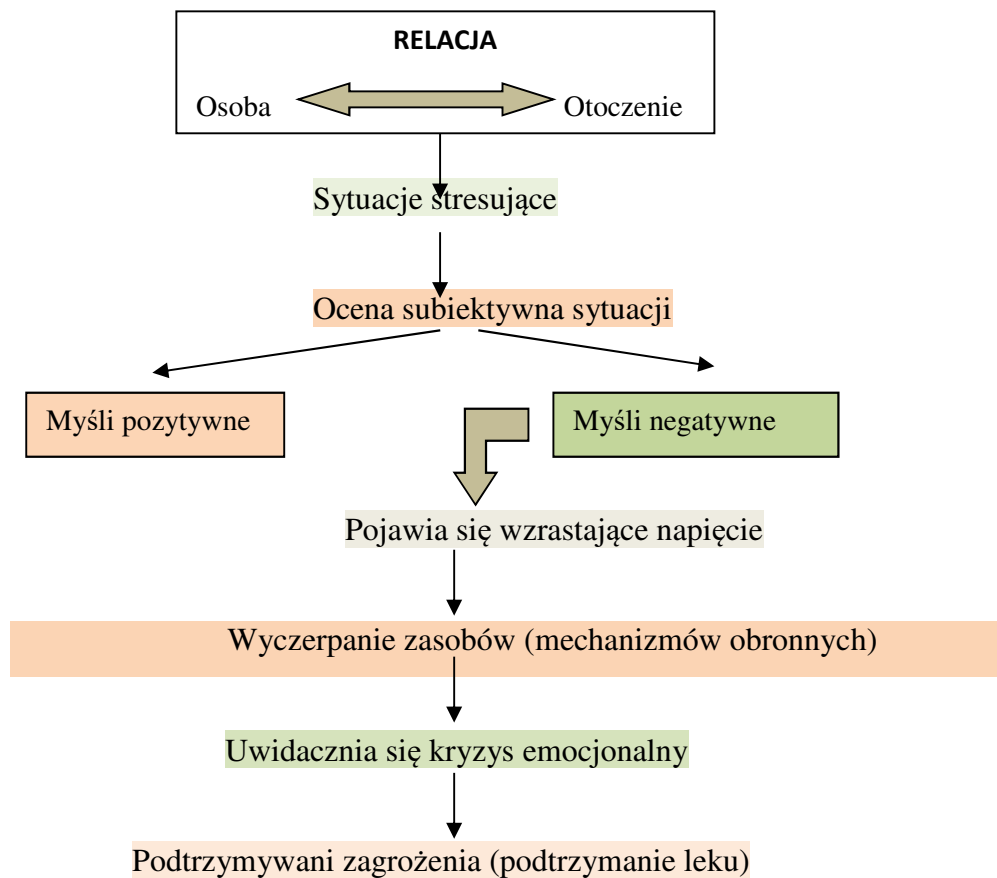
Czynniki ryzyka, będące wynikiem sytuacji materialnej, zawodowej, wykształceniem, dochodami, same w sobie nie są podstawą do wnioskowania o wystąpieniu w rodzinie przemocy. Są natomiast wówczas, gdy współwystępują z innymi czynnikami (np. przemocą będącą konsekwencją niskiego poczucia własnej wartości, utratą kontroli nad własnym życiem).

Kolejnym istotnym zagadnieniem są źródła kryzysu, powodujące wzrost napięcia, narastanie emocji oraz mechanizmów obronnych. Patrz schemat 3.

³⁹ W. Badura- Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, op. cit. s. 18.

Schemat 3. Źródła powstawania kryzysu

Źródło: Opracowanie na podstawie: D. Kubacka – Jasiocka, *Interwencja kryzysowa. Pomoc w kryzysach psychologicznych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010, s.20.

1.5. Skutki oraz zapobieganie przemocy w rodzinie

Przemoc, podobnie jak cały szereg trudnych sytuacji i doświadczeń w naszym życiu, pozostawia po sobie ślady. często są one niekorzystne i traumatyczne. Katarzyna

Michalska i Dorota Jaszczak – Kuźmińska piszą, iż „skutki przemocy możemy dostrzec we wszystkich aspektach życia”⁴⁰. Są one widoczne zarówno u dzieci jak i dorosłych.

Tabela 4. Skutki doznawanej przemocy u dzieci

S K U T K I	<p>Najczęstszymi skutkami są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przejaw lęku, złości, gniewu, poczucia winy oraz cierpienie, • Występujące zaburzenia dotyczące pożywienia, łaknienia, bezsenność lub senność, • zachwianie i zaburzenia dotyczące nastroju, obejmujące zarówno potrzebę silnych więzi i uczuć, jak i stany depresyjne, • posłuszeństwo – akceptowane w sposób nadmierny, zbyt wielka uległość lub bierność czy wyciszenie, • zachowanie agresywne związane z napadami furii, stosowaniem przemocy w odniesieniu do rówieśników czy innych osób, • izolacja, unikanie kontaktów, • zaburzenia typu somatycznego, pojawiająca się mniejsza odporność, • zachowania typu: jąkanie, nerwowe tiki, obgryzanie paznokci, wrywanie włosów, ogólny niepokój, niepokój, • ryzykowne zachowania a nawet próby samobójcze, • pogarszające się wyniki w szkole, problemy z koncentracją, przyswajaniem wiedzy, zaburzenia mowy, obniżanie stopnia inteligencji.
--	--

Źródło: Opracowano na podstawie: K. Michalska, D. Jaszczak – Kuźmińska, *ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Warszawa 2014, s. 38.

Warto pamiętać, iż skutki przemocy, szczególnie u dzieci ciągną się latami i bywają trudne do ich eliminacji lub ograniczenia.

Jak wyjaśnia Sylwia Kita, „ofiara przemocy, bez względu na rodzaj i miejsce jej występowania, zazwyczaj nie koncentruje swojej uwagi na całej zaistniałej sytuacji. Jest to

⁴⁰ K. Michalska, D. Jaszczak – Kuźmińska, op. cit. s. 38.

spowodowane cyklicznością przymusu i wywierania presji przez agresora. W literaturze przedmiotu z zakresu przemocy domowej przeważa pogląd o występowaniu trzech faz cyklu: napięcia, przemocy oraz pojednania”⁴¹.

Tabela 5 Skutki doznawanej przemocy u osób dorosłych

S K U T K I	<ul style="list-style-type: none"> • zaniżone własna wartość, • przekonanie, iż własne potrzeby, marzenia lub plany nie są ważne, • poczucie braku wpływu na własne życie, braku siły i mocy wewnętrznej, • silnie rozwinięta od innych zależność, • przekonanie, że dotychczasowa sytuacja nie jest możliwa do zmiany, brak chęci zmian oraz bierne zachowanie, • obniżony nastrój, drażliwość, • pojawiająca się dolegliwość psychosomatyczna, • brak uznania dla siebie, źle pojmowany własny szacunek, • łączenie aktów przemocy z własną osobą, przejmowanie winy na siebie, • zaburzenia snu, zaburzenia lękowe, zaburzenia depresyjne, • wstyd, płacz, niemoc, • problemy z zaufaniem, • nadużywanie alkoholu, leków, • stosowanie przemocy, • doznawanie przemocy.
--	---

Zródło: K. Michalska, D. Jaszczuk – Kuźmińska, *ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne Remedium, Warszawa 2014, s. 39.

Osoby będące ofiarami przemocy, niezależnie od wieku charakteryzują się nadmierną czujnością, z każdej strony obawiają się zagrożenia. Są w ciągłym napięciu i strachu. Takie traumatyczne doznania utrudniają, a nawet niszczą ich społeczne kontakty, przyjaźnie czy miłości, co w znacznym stopniu utrudnia ich życie.

W tym kontekście sprawą niezwykle istotną jest zapobieganie przemocy poprzez:⁴²

- a. właściwą edukację społeczną,
- b. poprawę jakości systemu działań profilaktycznych,

⁴¹S. Kita, *Praca socjalna w sytuacjach kryzysowych*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, warszawa 2014, s. 76.

⁴² *Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014 – 2020*, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, s.6 [w:] <https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdania-z-krajowego-programu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie>. Data odczytu: 15.10.2020.

- c. zmiany w zakresie postrzegania zjawiska przemocy w społeczeństwie,
- d. ograniczenie medialnych przekazów promujących przemoc,
- e. właściwą ochronę i wsparcie osób dotkniętych przemocą ze strony podmiotów do tego upoważnionych.

Szerzej problematyka zapobiegania przemocy w rodzinie zostanie przedstawiona w kolejnych rozdziałach niniejszej pracy.

ROZDZIAŁ II

Rodzina jej członkowie jako ofiary przemocy

2.1. Przemoc w relacjach z bliskimi

Jak już wcześniej wyjaśniano, przemoc stosowana wobec jednostki zawsze uderza w jej godność, wykraczając tym samym poza obowiązujące normy społeczne. Przybierając różne formy, stanowi zagrożenie dla normalnego jej funkcjonowania.

Tym samym, stanowi najgorszy rodzaj przemocy, gdyż sprawcą jest członek rodziny, ktoś bliski. Życie wielokrotnie pokazało, iż dom rodziny, to nie zawsze oaza spokoju, miłości, ciepła i bezpieczeństwa.

Kevin Browne i Martin Herbert w rozważaniach na temat przemocy w rodzinie, zwracają uwagę na ważny aspekt jakim jest system stosunków w niej panujących. To właśnie w nim obaj autorzy upatrują źródła przemocy. Ich zdaniem uczuciowe związki panujące w rodzinie stanowią bufor dla stresu pochodzącego z zewnątrz i od wewnątrz. Oznacza to, że przemoc w rodzinie należy rozpatrywać uwzględniając te czynniki, traktując je jako ważne, często decydujące o późniejszym losie i życiu jej członków.

2.1.1. Przemoc wobec kobiet

Występująca ze strony mężczyzn przemoc wobec kobiet, stanowi wyraz ukształtowanego historycznie, nierównego podziału władzy zachodzącego w rodzinie pomiędzy kobietą a mężczyzną. Jak wyjaśnia Ewa Urban i Dorota Cianciara, z historycznego punktu widzenia w całym procesie kształtującym nowoczesne państwa, to mężczyźni uzyskali w rodzinie większą władzę⁴³. Przewagą męską, często umacniały

---

⁴³E. Urban, D. Cianciara, *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Wydawnictwo Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008, s.10.

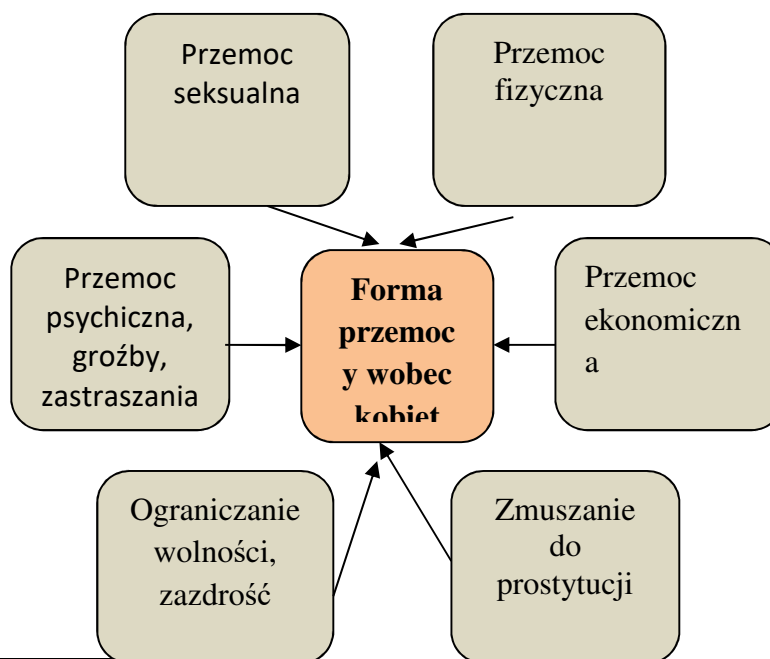
zarówno przepisy prawa jak i normy czy społeczne struktury. Wynikiem tego było to, że bicie kobiet przez setki lat było sankcjonowane prawnie. Zmiany w tym zakresie pojawiły się dopiero pod koniec XIX wieku⁴⁴. Dziś, prawa kobiet są już zupełnie inaczej postrzegane, aczkolwiek są jeszcze obszary, które nadal budzą kontrowersje i znaki zapytania.

Przemoc wobec kobiet nadal trwa, ma różne formy, zaś sprawcy przemocy swoje zachowanie często pokazują przez pryzmat potrzeby naprawy czy ukarania partnerki za coś, co ich zdaniem takiej karze podlega. Często jest to przemoc utajniona za czterema ścianami, pełna rozpacz i bólu.

Agresja i przemoc wobec kobiet, to działania uwarunkowane wieloczynnikowo, gdzie pomiędzy czynnikami biologicznymi, psychicznymi i społecznymi zachodzą wzajemne dynamiczne powiązania⁴⁵. Do podstawowych mechanizmów tych działań zalicza się:⁴⁶

- a. negatywne emocje, wywołujące dyskomfort, konflikt, poczucie wyższości sprawcy nad ofiarą,
- b. zachowania destrukcyjne.

Schemat 4. **Formy przemocy wobec kobiet**

⁴⁴ Tamże, s.10-11.

⁴⁵ M. Szlauer, *Zjawisko przemocy domowej wobec kobiet*, Wyd. Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2010, s. 8.

⁴⁶ T. Borowska, *Mechanizmy przemocy i agresji*, Konteksty edukacyjne, „Edukacja” 2001, nr 3, s. 29.

Źródło: E. Urban, D. Cianciara, *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Wydawnictwo Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008, s.27-34.

Warto przy tym dodać, iż najczęściej sprawcy przemocy robią wszystko, by nie tylko ją ukryć, zamaskować, ale przede wszystkim izolując swoje ofiary od kontaktów zewnętrznych bądź wsparcia czy pomocy. Zastraszane, bite, maltretowane kobiety boją się prosić o pomoc i często ukrywają domową przemoc. Zazwyczaj są nieufne i źle znoszą wszelkie kontakty. Większość z nich ma poczucie niskiej wartości, są osamotnione i w wyniku doznawanych krzywd i upokorzeń zamykają się w sobie. Nie potrafią walczyć o siebie, podpadają na zdrowiu, bywa, że sięgają po alkohol⁴⁷.

Można kobiety doznające przemocy w rodzinie podzielić na dwie grupy:

- pierwsza grupa to kobiety, które się poddają, nie potrafią walczyć, często ich życie kończy się tragicznymi skutkami zdrowotnymi,
- druga grupa – to kobiety, które z czasem potrafią dochodzić swoich praw, walczą o siebie i rodzinę – dzieci. Odchodzą od mężów tyranów.

Te przykłady, zmuszają do jednej refleksji: przemoc wobec kobiet podważa najważniejsze podstawowe prawa kobiet, często je ogranicza, umniejsza wartości kobiet nie tylko jako żon, matek, ale jako osób mających prawo do pracy zawodowej, do spełniania się w niej i równouprawnienia.

Osoba, która doznała przemocy nawet po upływie wielu lat może i ma prawo przerwać tyranię. Nie można godzić się na bicie, poniżanie i zniewagi. Każdy ma prawo do godności, szacunku i autonomii⁴⁸.

W opinii Małgorzaty Dąbkowskiej, przemoc doświadczana przez kobiety zazwyczaj rozpoczyna się od małych gestów, słów czy zachowań. W pierwszym ich etapie kobiety nie zawsze reagują na nie. Często znoszą je dla pozornego własnego dobra i dobra dzieci. Autorka podkreśla jednak, iż konsekwencją procesu zafałszowanej często akceptacji dla zachowań przemocowych partnera, jest brak racjonalnej oceny sytuacji. Skutkuje to tym, że ofiara pozbawiona zostaje własnej mocy, siły i kontrreakcji⁴⁹. Jak już

⁴⁷ E. Urban, D. Cianciara, op. cit. s. 35-40.

⁴⁸ *Przemoc psychiczna w rodzinie*[w:] <https://portal.abczdrowie.pl/przemoc-psychiczna-w-rodzinie>. Data odczytu: 11.10.2020.

⁴⁹ M. Dąbkowska, *Zaburzenia stresowe pourazowe jako wynik przemocy ze strony partnera*, Wyd. Termedia, „Alkoholizm i Narkomania, Warszawa 2009, Tom 22, s. 11-28.

wcześniej wspomiano, kobiety akceptują warunki z obawy przed odwetem, strachem, utratą wsparcia ekonomicznego, rozwodem, a nawet utratą dzieci.

2.1.2. Przemoc wobec dzieci

Dla dziecka, każda doświadczona przez niego przemoc, niesie wiele negatywnych skutków i konsekwencji. W dalszym ciągu, zbyt mało się mówi o tym, że przybiera ona wielokrotnie maskę troski o dziecko i jego wychowanie, ale jest to tylko maska. Dostrzega się i mówi o przemocy w tzw. rodzinach patologicznych, a unika docierania do tego zjawiska w „porządnych” rodzinach, chociaż jest to złudne. Nie zawsze reaguje się na panujący tam chłód, rygor, strach i wygórowane ambicje rodziców⁵⁰. Niestety bywa i tak, że ci wzorowi rodzice mają opracowany specjalny katalog kar dla dziecka, nawet za niewielkie przewinienia. A czynią tak w imię pozornego dobra dziecka i troski o wychowanie.

Nic więc dziwnego, że sytuacja dzieci, które doznają przemocy bywa dramatyczna. Dzieci te, z leku nie powiedzą nic o sytuacji w domu, nie poproszą o pomoc. Sytuacja taka trwa latami, a prawda odkrywana jest wielokrotnie zbyt późno, gdy szkody moralne, psychiczne są już duże. Dzieci milczą, bo dorośli wmawiają im, że to one są winne, bo dla dziecka najważniejsza jest rodzina mama, tata, niezależnie od tego jacy oni są dla niego⁵¹. O sile przemocy, mówią poziomy krzywdzenia. Pokazują zarówno ich formę, jak ich wyrafinowanie.

Schemat 5. **Poziomy krzywdzenia dziecka**

K. Michalska, D. Jaszczak – Kuźmińska, ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Remedium, Warszawa 2014, s. 32-33.

⁵⁰ K. Michalska, D. Jaszczak – Kuźmińska, op. cit. s. 32.

⁵¹ Tamże, s. 33.

Przypomnijmy, iż wyróżnia się 4 rodzaje przemocy wobec dziecka: fizyczną, psychiczną, seksualną i zaniedbywanie. Literatura przedmiotu odnosi się szczegółowo do każdej formy przemocy, potwierdzając jednocześnie, iż przemoc wobec dziecka ma najczęściej charakter mieszany. „Dziecko, wychowujące się w domu, gdzie relacje oparte są na przemocy, niezależnie od tego czy jest ofiarą, czy świadkiem poniesie konsekwencje krzywdzenia w dalsze życie”⁵². Zwraca na to uwagę Maria Łopatkowa w swojej książce „bici, biją”⁵³. Dziecko, które doświadczyło przemocy odcina się od swoich uczuć i emocji. Są one dla niego zbyt bolesne, trudne do przyjęcia. Znajdzie to swoje odzwierciedlenie w przyszłości w jego życiu, słabej empatii i wrażliwości (oczywiście są w tym względzie także wyjątki).

Wpływ przemocy na dziecko w rodzinie może być⁵⁴:

- a. bezpośredni – skutek zagrożenia agresją ze strony dorosłych,
- b. pośredni – zachodzący wówczas, gdy dziecko jest świadkiem przemocy

Trzeba też zwrócić uwagę na to, że rozmiary niesionych przez przemoc zniszczeń, zależą do wielu, różnych czynników. Są to m.in.⁵⁵:

- a. stadium rozwojowe dziecka, jego wiek,
- b. kontekst, w jakim dochodzi do przemocy,

Wskazane czynniki, w dużym stopniu pokazują cały skomplikowany kontekst stosowanej wobec dziecka przemocy i tego jak ono, ową przemoc odbiera. Czy jest ono obwiniane o przemoc, obarczane odpowiedzialnością za nią, czy przemoc dotyczy również innych członków rodziny. I w końcu czy dziecko może liczyć na pomoc i wsparcie, czy zostanie uchronione przed doznawaną przemocą, a sprawcy odpowiednio ukarani.

W tym kontekście ważnym zagadnieniem staje się poznanie czynników, które mogą uaktywniać przemoc wobec dziecka. Danuta Morawska dzieli je na: społeczne (środowisko społeczne), psychologiczno – psychiatryczne (rodzice), interaktywne (dziecko). Jednocześnie autorka wyjaśnia ich podłoże⁵⁶:

- a. czynniki społeczne – związane są z brakiem uregulowanego życia domowego, złymi warunkami socjalno-bytowymi, wielkością rodziny, małżeńską przemocą, konfliktami w rodzinie, izolacją, stres, bezrobocie, dyskryminacja,

⁵² K. Michalska, D. Jaszczuk – Kuźmińska, op. cit. s. 36.

⁵³ J. Bińczycka, *Bici, biją*, Wydawnictwo ŻAK, Warszawa 2010, s. 15.

⁵⁴ W. Badura- Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, op. cit. s. 87.

⁵⁵ K. Michalska, D. Jaszczuk – Kuźmińska, op. cit. s. 37.

⁵⁶ D. Morawska, *Przemoc wobec dziecka*, ORE, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015, s.5.

- b. psychologiczno-psychiatryczne (rodzice) – stosowana przemoc jest skutkiem odrzucenia jako dzieci, bycia ofiarą przemocy w dzieciństwie, zaburzenia fizyczne, przestępczość, zaburzenia umysłowe, wczesna ciąża, brak więzi z dzieckiem, używanie alkoholu lub innych używek, młody wiek rodziców, niska samoocena, brak dojrzałości, wygórowane ambicje wobec dziecka,
- c. interaktywne (dziecko) – wyzwala przemoc upartość dziecka, bunt, postawa kozła ofiarnego, upośledzenie, niepełnosprawność lub nadpobudliwość.

Dzieci, są krzywdzone fizycznie, psychicznie, wykorzystywane seksualnie oraz zaniedbywane na płaszczyźnie bytowej i wychowawczej⁵⁷. Objawami dziecka krzywdzonego fizycznie są: ślady na skórze, oparzenia, złamania, urazy kości oraz innych części ciała, urazy jamy brzusznej, topienie, a także zespół dziecka potrząsanego. Przemoc psychiczna jest szczególnie groźna dla rozwoju emocjonalnego dziecka. Psychika dziecka jest nadwyrężona niekorzystnymi doznaniem przemocy, a przede wszystkim utrwalają się pewne niekorzystne zachowania⁵⁸. Przemoc seksualna – to zjawisko wyzwalające szeroką dyskusję. Łączy się ze zjawiskiem pedofilii, molestowania, zmuszania dziecka do aktywności seksualnej, produkcji materiałów i zakazanych praktyk, w tym dziecięcej pornografii. Zaniedbanie natomiast wyraża się poprzez brak odpowiedniego odżywiania, higieny, dbałości o stan zdrowia dziecka. Obrazem zaniedbania są także braki w edukacji, deficytami właściwego wypoczynku i snu⁵⁹.

Dzieci krzywdzone, to najbardziej niechlubna karta rodzin, gdzie zdiagnozowano zjawisko przemocy, ale też poza nią, czego przykładem jest pedofilia. Stąd, tak ważną kwestią jak pisze Elżbieta Lisowska, jest właściwe diagnozowanie czynników ryzyka przemocy wobec dziecka, a także poznanie słabych stron rodziny. Pozwala także na identyfikację rodzin ryzyka oraz ukierunkować działania pomocowe⁶⁰. Posiadanie tej wiedzy wiąże się z oddziaływaniem na przyczyny przemocy tak, aby zmniejszyć, ograniczyć czy zlikwidować zachowania krzywdzące dziecko.

Czynniki ryzyka wystąpienia przemocy wobec dziecka w rodzinie, szczegółowo omawia Ewa Jarosz. Autorka zwraca uwagę na ich różnorodność, mechanizmy, a jednocześnie na cechy osobowe rodziców, którzy stosują wobec dziecka przemoc.

---

⁵⁷ E. Lisowska, *Diagnostyka pedagogiczna w pracy z dzieckiem i rodzina*, Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2008, s. 24.

⁵⁸ T. Iwański, *Przemoc wobec dzieci* [w:] E. Krajewska – Kułak (red) K. Kowalczyk, A. Kułak – Bejda, *Różne barwy przemocy*, Wyd. Uniwersytet Medyczny Białystok, Białystok 2016, s. 45 -55.

⁵⁹ Tamże, s. 56-64.

⁶⁰ E. Lisowska, op. cit., s. 225.

Tabela 6. Czynniki ryzyka tkwiące w rodzicach

WYSZCZEGÓLNIENIE	
C Z Y N N I K I	Doświadczenie przemocy w rodzinie.
	Pewne cechy osobowościowe: <ul style="list-style-type: none"> • niski poziom tolerancji na frustrację spowodowaną codziennymi stresami, • podwyższony poziom pobudzania w sytuacjach stresowych, • dyskomfort i reakcje rozdrażnienia na płacz niemowląt lub ich śmiech, • sztywne, surowe i karzące postawy wobec dzieci wyrażające się w ustanawianiu surowych zasad i bezwzględny ich egzekwowaniu w codziennym życiu. •
	Cechy osobowości dogmatycznej i autorytatywnej.
	Problemy psychologiczne, które utrudniają relacje rodzic – dziecko
	Choroby psychiczne.
	Niski poziom intelektualny, upośledzenie umysłowe.
	Poważne ograniczenia fizyczne.
	Niedojrzałość emocjonalna, młody wiek rodziców.
	Niska akceptacja w roli rodzicielskiej i niski poziom kompetencji wychowawczych.
	Nierealne postrzeganie dziecka i nierealne oczekiwania wobec niego.
	Problemy uzależnieniowe – alkoholizm.
	Wyznawane wartości osobiste dopuszczające przemoc oraz przekonanie, że rodzic jest ważniejszy niż dziecko.
	Uleganie wpływom i podpowiedziom innych osób.

Zródło: E. Jarosz, *Dom, który krzywdzi*, Wydawnictwo ŚLĄSK, Katowice 2001, s. 120 -125.

Niestety, są też czynniki tkwiące w dziecku, które wywołują wśród rodziców zachowania krzywdzące je. Wyzwalają niechęć do dziecka, brak uczuć i rodzicielskiej więzi.

Tabela 7. Czynniki ryzyka tkwiące w dzieciach

DOTYCZY TO SZCZEGÓLNIIE:	
C	Dzieci niechcianych.
	Dzieci z trudnej ciąży.
Z	Wcześnieaków.
	Dzieci o zbyt niskiej wadze.
Y	Dzieci traktowanych jako jedno za dużo.
	Dzieci nie tej płci.
N	Dzieci chorych, niepełnosprawnych umysłowo, opóźnionych w rozwoju.
	Dzieci nadwrażliwych i problemowych.
I	Dzieci sprawiających kłopoty wychowawcze.
	Dzieci zdolnych, bystrych.
K	Dzieci przypominających wyglądem lub charakterem osobę, która skrzywdziła rodzica.
	Dzieci ze związków pozamałżeńskich.

Źródło: E. Jarosz, *Dom, który krzywdzi*, Wydawnictwo ŚLĄSK, Katowice 2001, s. 120 -125.

Przemoc rodziców wobec dzieci może mieć także związek z zaburzeniami kontaktów z dzieckiem, komunikacji między rodzicem a dzieckiem i odwrotnie. Nie bez znaczenia są tutaj również konflikty w rodzinie.

Wskazane czynniki ryzyka wystąpienia wobec dziecka przemocy wzajemnie się warunkują. Oczywiście, nie wszystkie muszą działać jednocześnie. Niemniej jednak każdy z nich jest symptomem tego, że coś w rodzinie jest nie tak, a zatem należy to środowisko dobrze zdiagnozować.

2.1.3. Przemoc wobec innych członków rodziny

Według Małgorzaty Kowalskiej, „doświadczenie przemocy domowej ma niekorzystny, długofalowy wpływ na stan emocjonalny i psychiczny osoby, która jej doświadcza. Zaburzenia lękowe, depresja, zespół stresu pourazowego, nadużywanie różnych substancji psychoaktywnych to jedne z licznych konsekwencji, które przekładają się bezpośrednio na różne obszary życia osoby doświadczającej przemocy. Odnosi się to

zarówno do dzieci, młodzieży, kobiet, jak i mężczyzn”⁶¹, prowadząc do wielu wewnętrznych zaburzeń i harmonii życia rodzinnego.

Jak zauważa Tomasz Iwański, występująca przemoc pomiędzy dorosłymi osobami w rodzinie stanowi powszechne zjawisko, a zachowania takie są nazywane jako przemoc partnerska⁶². Partner to osoba nie tylko przeciwnej, ale i tej samej płci pozostająca z drugą osobą w relacjach uczuciowych. Najczęściej można się spotkać z przemocą wobec kobiet (omówione we wcześniejszym podrozdziale). Jednakże w ostatnich latach zwiększyła się także przemoc kobiet, partnerek wobec mężczyzn⁶³. Przemoc partnerska ma te same formy jak i w innych omawianych wcześniej przypadkach (fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna, zaniedbanie).

Wśród osób dotkniętych przemocą są także mężczyźni. Wielu mężczyzn ukrywa ten fakt, bo dla nich to wstyd, często osobista porażka, utrata dumy i własnego męskiego ego. Kobiety agresorki bywają równie niebezpieczne, gdyż zdarza się, że będąc sprawcami przemocy udają ofiary. „Sprawcami najczęściej są ich życiowe partnerki. To wyłamuje się ze stereotypu, który funkcjonuje w społeczeństwie. I przeczy teorii o delikatności i subtelności płci pięknej⁶⁴. Przemoc stosowana przez kobiety wobec mężczyzn ma znamiona znęcania psychicznego, dręczenia, wyzywania, ograniczania kontaktów z rodziną, znajomymi, poniżania czy brak czułości.

Nie tylko osoby sprawujące władzę używają przemocy w rodzinie. Przemoc stosują także starsze dzieci wobec rodziców. Jest to najczęściej niekontrolowana przemoc, która prowadzi do poważnych uszkodzeń ciała, a nawet do śmierci rodziców. Zdarza się w rodzinach silnie zaburzonych oraz tam, gdzie rodzice tracą kontrolę nad dziećmi⁶⁵. Niestety w wielu przypadkach winni bywają też rodzice, ich nadopiekuńczość, bezstresowe wychowanie czy zbyt duża służalczość wobec dzieci.

Istnieje również przemoc pomiędzy rodzeństwem. Wpływ rodzeństwa na siebie, może być pozytywny lub negatywny. W wielu rodzinach ten pozytywny wpływ skutkuje cennymi wartościami i sytuacjami łączącymi emocjonalne więzi rodzinne. Starsze rodzeństwo pomaga młodszemu, często uzupełniając braki wychowawcze ze strony rodziców. Młodsze dzieci zazwyczaj podziwiają starsze rodzeństwo, naśladują, czerpiąc od

⁶¹ M. Kowalska, *Życie w lęku. Mężczyźni doznający przemocy domowej*, Wydawnictwo Instytut Psychologii Zdrowia, „Niebieska Linia”, Warszawa 2020, Nr 3/128/2020.

⁶² T. Iwański, *Przemoc w środowisku dorosłych*, [w:] E. Krajewska – Kułak (red) K. Kowalczyk, A. Kułak – Bejda, *Różne barwy przemocy*, Wyd. Uniwersytet Medyczny Białystok, Białystok 2016, s. 72.

⁶³ Tamże, s. 72.

⁶⁴ *Przemoc wobec mężczyzn* [w:] <https://parenting.pl/gdy-kobieta-bije-mezczyzne>. Data odczytu: 20.10.2020.

⁶⁵ K. Browne, M. Herbert, op. cit. s. 179.

nich wiedzę i wzorce zachowań. Jednakże bywają też sytuacje zupełnie odwrotne, gdzie pojawia się skłócone rodzeństwo, zazdrość, rywalizacja, często asymetria władzy⁶⁶.

Szczególną grupą narażoną na przemoc bywają osoby starsze. Przemoc wobec nich w rodzinie jest trudna do wykrycia, bardziej niż w przypadku innych dorosłych, gdyż osoby te są bardzo często izolowane, pozbawione możliwości upominania się o swoje prawa. K. Browne i M. Herbert, uznają, iż zaniedbywanie i krzywdzenie osób starszych jest problemem uznawanym dopiero w ostatnich latach. Ich zdaniem maltretowanie osób starszych, obejmuje szeroki zakres zjawisk. Dotyczy to urazów fizycznych, zadawanego bólu, tramy i izolacji, odmawiania zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, wymuszanie (np. środków finansowych czy majątkowych)⁶⁷. Nie bez znaczenia jest tu pojawiające się w ostatnich latach przemiany demograficzne i ich konsekwencje. Zwiększa się liczba osób starszych i potrzeba opieki nad nimi, a jednocześnie uwidacznia niewydolność opiekuńcza rodzin i państwa.

Należy też pamiętać, iż sytuacja osób starszych w rodzinie łączy się zachodzącymi przeobrażeniami w modelu i preferencjach rodzin, czy w zachodzących relacjach międzypokoleniowych⁶⁸. Jak widać, przemoc to rezultat współdziałania wielu, różnorodnych czynników. Wśród nich wyróżnia się: historię rodziny, płeć (kobiety są częściej ofiarami przemocy), wzajemną zależność między członkami rodziny, wspólnota mieszkaniowa, występujące choroby, społeczną izolację, zaburzenia psychiczne, warunki socjoekonomiczne czy traumatyczne życiowe wydarzenia.

Z tych rozważań wynika, iż w rodzinie, każda osoba może być potencjalną ofiarą przemocy. Niemniej jednak, tak ofiary jak i sprawcy, traktowani bywają z dużą dozą pobłażliwości. Zatem, skoro walczymy z tolerowaniem zjawiska przemocy przez społeczeństwo, to musimy także zadbać o to by każdy członek rodziny i rodzina uwikłana w przemoc traktowana była w sposób odpowiedni, gwarantujący jej bezpieczeństwo i spokój⁶⁹.

---

⁶⁶ E. Bielawska – Batorowicz, *Przemoc wobec rodzeństwa*, Wydawnictwo Instytut Psychologii Zdrowia, „Niebieska Linia” nr 3/2003

⁶⁷ K. Browne, M. Herbert, op. cit. s. 189.

⁶⁸ Tamże, s. 189-190.

⁶⁹ Za: S. D. Herzberger, Rola stereotypów w diagnozowaniu przemocy [w:]

<https://www.niebieskalinia.pl/pismo/wydania/dostepne-artykuly/4229-rola-stereotypow-w-diagnozowaniu-przemocy>. Data odczytu: 17.10.2020.

2.1.4. Przyczyny i uwarunkowania rodzinnej przemocy

Aby poznać przyczyny i uwarunkowania przemocy w rodzinie, trzeba poznać i zrozumieć genezę zjawiska. Przyczyny przemocy mają bowiem źródło zarówno w funkcjonowaniu rodziny, w organizacji jej życia, preferowanych wartościach jak i osobowościach, postawach (także zdrowotnych) rodziców oraz pozostałych jej członków. Teorie na ten temat są bardzo różne. Według Jolanty Maćkowicz, wiążą się z czterema nurtami⁷⁰, które koncentrują się „wokół etiologii przemocy, bądź też wpływają na jej eskalację”⁷¹. Zostały one zaprezentowane w poniższej tabeli.

Tabela 8. Uwarunkowania przemocy w rodzinie

NURTY PRZEMOCY	OPIS I CHARAKTERYSTYKA
KONCEPCJA PSYCHIATRYCZNA	Jest określana również jako intrapsychiczna, intraindywidualna czy psychopatologiczna. Istotą tego nurtu jest postrzeganie przyczyn przemocy w rodzicach i ich patologicznej osobowości. Jednocześnie, koncepcja ta zakłada, że stosowanie przemocy wobec własnych dzieci jest wynikiem zaburzeń psychicznych rodziców. Wynika z niej, iż zachowanie rodziców jest skutkiem ich własnych doświadczeń z okresu dzieciństwa, lustrzanym odbiciem relacji panujących w ich macierzystych rodzinach. Rodzice Ci mają, problemy psychologiczne, osobowościowe, odznaczają się dużą agresywnością wobec własnej rodziny, jak również do innych osób. Ponadto charakteryzują się wysoką impulsywnością, nerwowością, zmiennością nastroju oraz nadużywaniem alkoholu. Bywa, że mają kryminalną przeszłość, a przemoc jest w ich życiu normą postępowania.
KONCEPCJA SOCJOLOGICZNA	To nieco inne spojrzenie na przyczyny krzywdzenia dzieci oraz rodziny. Teoria ta zakłada, że o używaniu przemocy decydują głównie czynniki środowiskowe, pewne normy postępowania funkcjonujące w najbliższym otoczeniu rodziny, kulturowo określone sposoby relacji, struktura społeczna, patriarchalny model rodziny i przedmiotowe traktowanie dziecka czy współmałżonka. Często podłożem bywa także ekonomia.

⁷⁰ J. Maćkowicz, op. cit. s. 71.

⁷¹ Tamże, s. 71.

	Te normy decydują o sposobie postrzegania przemocy w wychowaniu w danym środowisku oraz konieczności stosowania kar cielesnych.
KONCEPCJA SPOŁECZNO - SYTUACYJNA	<p>Ukazuje przemoc jako następstwo zaburzenia wzajemnych relacji oraz rodzinnych więzi. Często pojawiają się one jeszcze przed narodzeniem dziecka. Charakterystyczne symptomy świadczące o zaburzeniach w relacjach emocjonalnych to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pojawiające się ograniczanie kontaktu fizycznego, • unikanie lub brak wzrokowego kontaktu, • brak czułości, oziębłość, • obojętność i niechęć, odpychanie, • brak wrażliwości, cierpliwości, • stosowanie kar, nękanie, upokarzanie.
KONCEPCJA INTEGRACYJNA	<p>Ta koncepcja określana jest jako wielowymiarowa. Składa się na nią kilka czynników:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pierwszy - doświadczenia z własnego dzieciństwa, • drugi - autorytarna osobowość rodziców, • trzeci – pozycja rodziców, • czwarty – stresy sytuacyjne doświadczane przez rodzinę (ekonomiczne, małżeńskie i strukturalne), • piąty – to system norm traktujący przemoc jako pozytywne postępowanie wychowawcze czy naprawcze, • szósty - zdarzenia wywołujące silne emocje i bezpośrednio wywołujące agresję.

Źródło: J. Maćkiewicz, *Przemoc w wychowaniu rodzinnym*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2009, s. 71-74.

Przedstawione koncepcje pokazują charakter relacji rodzinnych, zakładając jednocześnie, iż to głównie rodzice są organizatorami i osobami odpowiedzialnymi za rodzinę i wszelkie w niej interakcje. Jednak postawa i osobowość członków rodziny ma tu ogromne znaczenie. To uświadamia nam, że za przemoc w rodzinie (niezależnie od jej formy) zawsze odpowiedzialna jest osoba, która ją stosuje.

Kolejne uwarunkowania przemocy opisała Dorota Dyjakon. Należą do nich: makropoziom, mezopoziom, mikropoziom oraz poziom ontogenetyczny⁷².

⁷² D. Dyjakon, *Przemoc domowa. Czy można wybaczyć i być razem?* Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 40.

Tabela 9. Poziomy uwarunkowań przemocy

POZIOMY UWARUNKOWAŃ	CHARAKTERYSTYKA
MAKROPOZIOM	Najważniejsze czynniki mające wpływ na przemoc to: kultura i utrwalone w jej obrębie przekonania społeczne. Podtrzymywanie stereotypów odnoszących się do męskości i kobiecości oraz stwarzanie możliwości do bycia bezkarnym w sytuacjach stosowania przemocy. Często osoby majątne, zajmujące wysokie stanowiska należą do tej grupy.
MEZOPOZIOM	Odnosi się do instytucji i organizacji, które regulują życie społeczne, mające wpływ na kształtowanie norm i wartości uznawanych za społecznie ważne. Czynnikiem umożliwiającymi stosowanie przemocy w związkach są: brak realizacji prawa przez instytucje do tego powołane, niepisane zasady obowiązujące w niektórych środowiskach stających się uprzywilejowanymi, a także ubóstwo ograniczające możliwość uzyskania pomocy.
MIKROPOZIOM	Określa wpływ grup rówieśniczych, relacji w rodzinie, klasie szkolnej, miejscu pracy i codziennych relacji z innymi ludźmi na tworzenie warunków sprzyjających przemocy wobec kobiet oraz dzieci. Ponadto, zawiera normy i oczekiwania społeczne w stosunku do kobiet i mężczyzn odnoszące się do stereotypów związanych z płcią.
ONTOGENETYCZNY	Wskazuje na czynniki odnoszące się do historii życia osoby, przy uwzględnieniu jej indywidualnych skłonności do stosowania przemocy i czerpania z niej satysfakcji.

Źródło: D. Dyjakon, *Przemoc domowa. Czy można wybaczyć i być razem?* Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 40 – 41.

Rozważając poszczególne uwarunkowania i towarzyszące im czynniki, uświadamiamy sobie, jak ważne są oddziaływania poprzez prawo, edukację, media, grupy rówieśnicze oraz instytucje i organizacje.

Przemoc rodzinna jak już wykazano wcześniej, stanowi splot wielu, różnorodnych czynników osobowościowych, środowiskowych, kulturowych, a także okoliczności.

To sprawia, że nie zawsze można łatwo ją zinterpretować i podjąć odpowiednie działania. Często przemocy towarzyszy świetny kamuflaż trudny do rozszyfrowania.

2.2. Konflikty rodzinne jako źródło przemocy

Aby łatwiej zrozumieć zjawisko konfliktów, warto poznać ich definicję. Otóż według Katarzyny Janus, konflikt rozumieć należy jako ludzką niezgodność interesów, postaw oraz dążeń. Wywołującą napięcia emocjonalne, częste frustracje, niezadowolenie, bywa, że izolację lub odrzucenie⁷³. Obejmują one⁷⁴:

- konflikty małżeńskie,
- konflikty między rodzicami a dziećmi,
- konflikty między rodzeństwem,
- konflikty między małżonkami a ich rodzicami,
- konflikty między dziadkami a wnukami,
- konflikty między innymi członkami rodziny.

Rodzinne konflikty stają się z czasem zarówno przyczyną wielu zaburzeń jak i rodzinnej przemocy. Ich rodzaj oraz sposoby rozwiązywania, łączą się ściśle z osobowością, postawą i dojrzałością poszczególnych członków rodziny – uczestników tychże konfliktów.

Zdaniem Weroniki Zaremby istnieją dwa rodzaje konfliktów⁷⁵:

1. Integrujący- czyli taki, gdzie przedmiot sporu dotyczy konkretnych, jasnych faktów. Przedstawiane argumenty nie urażają godności żadnej osoby (strony konfliktu), a emocje są szczerze oraz autentyczne. Wynikiem tego rodzaju konfliktu jest wybaczenie, odzyskanie zaufania i oczyszczenie.
2. Dezintegrujący - koncentruje się wokół przypuszczeń i domysłów. Uczestnicy konfliktu wzajemnie się ranią, a w ich relacjach nie ma szczerości, budzi on napięcia, bezsilność, rozdrażnienie. W efekcie osoby te oddalają się od siebie z poczuciem lęku, żalu czy krzywdy.

⁷³ K. Janus, *Słownik pedagogiki i psychologii*, Wydawnictwo Buchman, Warszawa 2011, s.126.

⁷⁴ M. Winiarski, *Zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny i ich implikacje*, [w:] J. Żebrowski (red), *Rodzina polska na przełomie wieków*, Gdańsk 2006, s. 53.

⁷⁵ M. Zaremba, *Konflikty rodzinne i ich konsekwencje psychospołeczne*, Wyd. Krakowska Akademia A.F. Modrzewskiego, „Państwo i Społeczeństwo”, Kraków 2012 (XII) nr 4, s.66.

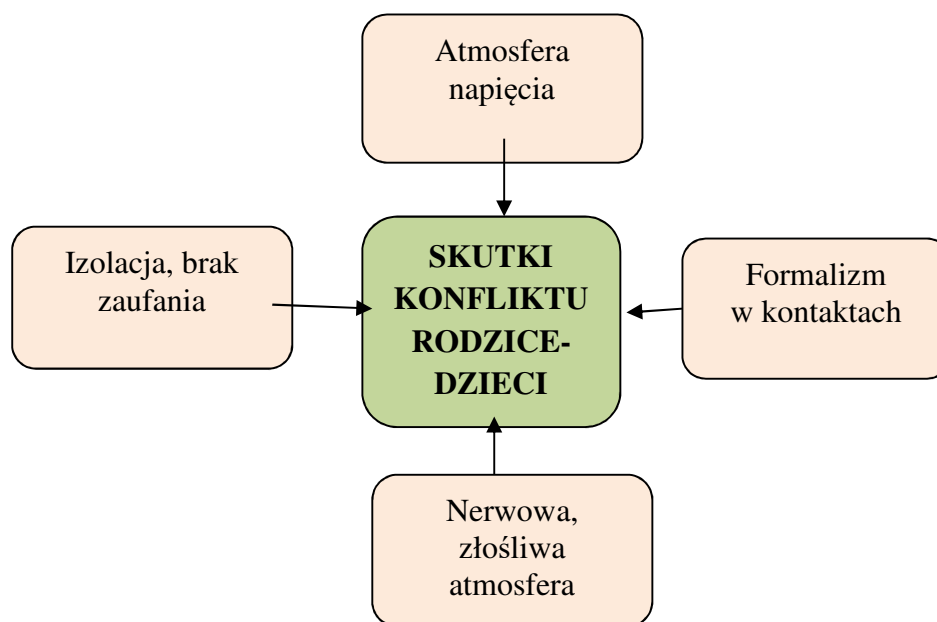

Niestety, nie da się wszystkimi konfliktami tak kierować, aby zawsze wypracować konsensus. Konflikty krótkie nie są tak groźne jak długotrwałe, niemniej jednak wyczerpują psychicznie, wywołują naganne zachowania, burzą styl życia w rodzinie oraz stosunki w niej panujące.

Tak rodzice jak i dzieci uważają, że źródłem wzajemnych konfliktów i nieporozumień są różnice w postrzeganiu atmosfery i organizacji życia rodzinnego, wartości, odmiennego zdania na temat nauki, wypoczynku, ograniczeń autonomii.

Należy także brać pod uwagę fakt, iż specyfiką przemocy w rodzinnych związkach jest także poczucie osaczenia w danej relacji i współzależności. Poza tym może pojawiać się zaburzenie dotychczasowego świata, niepewność lub brak akceptacji do tego co dzieje się w rodzinie⁷⁶.

Schemat 6. Skutki konfliktów rodziców z dziećmi

Źródło: A. Olubiński, *Konflikty, rodzice, dzieci. Dramat czy szansa?* Toruń 1992, s. 93.

⁷⁶ D. Dyjakon, op. cit., s.90.

Tabela 10. **Przyczyny konfliktów małżeńskich**

P	Problemy w obszarze stosunków intymnych małżonków.
R	Sprawy związane z życiem codziennym rodziny.
Z	Różne stanowiska na temat stosunku do dzieci i ich wychowania.
Y	Różne charaktery rodziców.
C	Rozbieżności w zakresie indywidualnych dążeń, aspiracji, osiągnięć.
Z	Brak satysfakcji ze wspólnego pożycia
Y	Problemy finansowe, złe warunki mieszkaniowe.
N	Podział obowiązków w rodzinie
A	Bezrobocie.
	Ingerencja w życie rodziny teściów

Źródło: H. Izdebska, *Przyczyny konfliktów w rodzinie*, Warszawa 1975, s. 49.

Analizując powyższe przyczyny i skutki rodzinnych konfliktów, przyjąć należy, iż każdy konflikt jest w istocie płaszczyzną, na której przemoc może zaistnieć. Pamiętać również trzeba, że każda rodzina jest inna, ma swoje preferencje, wartości (lub ich brak), a więc każda powinna sama dbać o to, by były one prawidłowo realizowane przez wszystkich członków rodziny. Musi być stworzona wspólnota rodzinna, w której młody człowiek zostanie odpowiednio przygotowany do życia w grupie, społeczeństwie, małżeństwie i rodzinie⁷⁷.

W konsekwencji rodzinnych konfliktów, przemoc może się wzmacniać. Osoba, która staje się tą, która krzywdzi bliskich z czasem przejawia coraz większy brak wrażliwości, poczucia odpowiedzialności i szacunku do innych. Osoba ta, z uporem zaprzecza, że jest sprawcą przemocy. Do tych działań należą różne formy zaprzeczania przemocy.

Zostały one omówione w tabeli 11.

⁷⁷ W. Zaremba, op. cit. s. 80.

Tabela 11. Tworzenie mechanizmów zaprzeczania

<p>ZAPRZECZENIE PRZEMOCY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawca całkowicie zaprzecza, że stosuje przemoc fizyczną, psychiczną czy finansową. Często zaprzecza, że chce dominować. Szczególnie dotyczy to przemocy seksualnej oraz emocjonalnej. • W szczególnych sytuacjach sprawcy mówią, że nic nie pamiętają, zaprzeczają wszystkiemu co miało miejsce. • Często mówią to nie ja, nie wiem co we mnie wstało. Zaprzeczają udziałowi w przemocy. • Jest przekonany, że jego zachowanie nie wpływa ujemnie na dzieci, rodzinę.
<p>ZAPRZECZANIE ODPOWIEDZIALNOŚCI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawca przyznaje się do popełnionych czynów, ale uznaje, że jego zachowanie jest skutkiem działania innych czynników (alkohol, narkotyki, utrata kontroli, prowokacja). • Sprawca usprawiedliwia przemoc stresem.
<p>ZAPRZECZANIE KONSEKWENCJOM</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawca odmawia zobaczenia efektów swojego zachowania i nie chce widzieć tego co zrobił. • Nie chce widzieć lęku członków rodziny. To go wręcz denerwuje i wywołuje agresję, kolejne konflikty. Umacnia się w swoim postępowaniu jako normalnym.
<p>MANIPULOWANIE INFORMACJAMI I ZACHOWANIAMI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawca używa biernej agresji do wprowadzania innych w stan niepewności. • Sprawca prowokuje słownie, uznając działania innych za nienormalne. • Dyskwalifikuje członków rodziny za pomocą żartów, kpin i krytyki. Sprawca domaga się uznania jego prawdy oraz zasad postępowania.

Zródło: D. Dyjakon, *Przemoc domowa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s.95-97.

2.3. Terapia rodzinna i poprawa rodzinnych relacji

W rozważaniach na temat terapii rodzinnej Aleksandra Urbaniak wyjaśnia, iż ma ona charakter psychologiczny. Jej główny cel odnosi się do rozwiązywania problemów oraz rodzinnych konfliktów, a także odbudowywania relacji i więzi rodzinnych⁷⁸. Jej zadaniem jest odnalezienie źródeł rodzinnego kryzysu oraz znalezienie sposobu na jego pokonanie. W tej terapii powinni uczestniczyć rodzice, dzieci i terapeuta. Polega ona na rozmowie z terapeutą na temat problemów, trudności oraz wzajemnych relacji między członkami rodziny.

Celem terapii jest wskazanie źródeł problemów i konfliktów oraz doprowadzenie do ich pokonania. Podczas terapii wszyscy muszą współpracować nad rozwiązaniem konfliktów, a przede wszystkim wykazywać się dobrą wolą i chęcią. Jest to istotne, tym bardziej że terapię stosuje się w sytuacji, gdy między członkami rodziny relacje zostały zaburzone, więzi przerwane lub ograniczone, a przede wszystkim pojawił się brak wsparcia i zrozumienia.

Reakcje na przemoc mogą być następujące⁷⁹:

- a. krzyk, płacz, groźby, próby zastraszenia agresora, odwoływanie się do wcześniejszych zdarzeń w rodzinie,
- b. ucieczka i zamknięcie się w innym pomieszczeniu,
- c. ucieczka z domu (niezależnie od pory dnia), ucieczka do rodziny czy schroniska,
- d. bójka z agresorem,
- e. wezwanie policji.

Terapię rodzinną stosuje się również w sytuacjach kryzysowych, których podłożem są traumatyczne przeżycia czy wydarzenia (śmierć, utrata pracy, rozwód, separacja).

Przypadki, w jakich rodziny najczęściej zgłaszają i uczestniczą w terapii przedstawiono w tabeli 12.

---

⁷⁸ A. Urbaniak, *Terapia rodzinna* [w:] <https://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/zdrowie-psychiczne/terapia-rodzinna-na-czym-polega-aa-BaaF-WGba-NNC2.html>. Data odczytu: 21.10.2020.

⁷⁹ D. Dyjakon, op. cit. s.88.

Tabela 12. Przypadki zgłoszeń na terapię rodzinną

<p style="text-align: center;">KIEDY RODZINA ZGŁASZA SIĘ NA TERAPIĘ</p>	PRZYKŁADY
	<ul style="list-style-type: none"> • Gdy u rodzica występują problemy natury osobowościowej, emocjonalnej rzutujące na pozostałych członków rodziny, stwarzając zagrożenie dla ich spokoju i bezpieczeństwa lub są źródłem ich psychicznego cierpienia. Dotyczy to przykładowo uzależnień alkoholowych, zaburzeń osobowościowych, stanu zdrowia, utraty pracy, zmiennością nastrojów i emocji, a także gdy rodzice charakteryzują się nieumiejętnością organizacji życia rodzinnego
	<ul style="list-style-type: none"> • W sytuacji, kiedy w rodzinie nie funkcjonuje poprawność komunikacyjna, potrzeba rozmowy, kontaktów, rodzinnego ciepła, wzajemnego wspierania. Gdy w rodzinie widoczny jest chaos, panują konflikty i brak organizacji rodzinnego ogniska.
	<ul style="list-style-type: none"> • Kiedy w rodzinie relacje stają się napięte. Rodzice ciągle się kłócą, do swych nieprawidłowych zachowań wciągają pozostałych domowników. Ten styl życia, domowa atmosfera ma swoje odbicie w zachowaniach dzieci, które potem sprawiają problemy wychowawcze. Skutkuje to buntem, ucieczką z domu. Poszukuje miejsc, gdzie nie ma problemów rodzinnych. Niestety nie zawsze są to właściwe wybory.
	<ul style="list-style-type: none"> • Wówczas, gdy rodzice podejrzewają, że z dzieckiem dzieje się coś złego, że tracą z nim kontakt, że staje się ono agresywne lub całkowicie bierne. Gdy pojawiają się problemy w szkole. • Gdy w rodzinie pojawia się jakiś poważny życiowy kryzys, który jest trudny do przyjęcia i zaakceptowania.

Zródło: A. Urbaniak, *Terapia rodzinna* [w:] <https://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/zdrowie-psychiczne/terapia-rodzinna-na-czym-polega-aa-BaaF-WGba-NNC2.html>. Data odczytu: 21.10.2020.

Terapia rodziny, w której doszło do przemocy, jest zdaniem Doroty Dyjakon, „niezwykle trudnym, wielopoziomowym zadaniem odnoszącym się nie tylko do

powstrzymania zaistniałej przemocy, ale także do rozwiązywania problemów osobistych każdego członka rodziny”⁸⁰.

Skuteczność terapii wiąże się z postawą wobec siebie i terapeuty. Tym działaniom musi towarzyszyć szacunek, życzliwość, otwartość oraz szczerość. Tylko wówczas, można będzie mówić o zasadności terapii, jej skuteczności oraz celowości.

Co zyskują uczestnicy terapii? Otóż, zyskują właściwą wiedzę, umiejętność reagowania na różne sytuacje rodzinne. Uczą się dystansu do siebie i innych, budowania więzi i relacji, poprawności rozdziału ról i odpowiedzialności. Poznają mechanizmy konfliktów i jego przyczyny. To ważne, bowiem przemoc nie pojawia się w jednej chwili, nie znika też w następnej. Ona bywa w życiu ofiary w sposób ciągły, często niejednoznaczny i trudny do zdiagnozowania.

---

⁸⁰ Za: D. Dyjakon, op. cit. s. 87.

ROZDZIAŁ III

SPOŁECZNE POSTRZEGANIE PRZEMOCY W RODZINIE

Życie, każdego dnia dostarcza nam dowodów na to, że istniejące stereotypy, fałszywe przekonania, interpretacje wydarzeń czy okoliczności, mają również wpływ na to jak postrzegane jest zjawisko przemocy przez społeczeństwo. Wiąże się z problematyką interwencji i pomocy ofiarom przemocy oraz z tym czy jest ona na tyle szybka i skuteczna, aby chronić rodzinę i jej członków, a przede wszystkim zapewnić im bezpieczeństwo.

3.1. Interwencja i pomoc ofiarom przemocy

Niestety, obecne tempo życia, ciągle, pogłębiające się konflikty w społeczeństwie, a także wszechobecny stres, stają się powodem, że wiele osób nie tylko nie radzi sobie z codzienną, ciągle zmieniającą się rzeczywistością, ale coraz częściej swoje frustracje wyładowuje na najbliższych członkach rodziny. Stąd tak ważna jest wczesna interwencja, bo tylko wtedy daje szansę na zatrzymanie przemocy, zapobiega jej rozwojowi, a nawet tragediom w rodzinie⁸¹. Należy mieć świadomość, że przemoc w rodzinie jest działaniem przez sprawcę zamierzonym, wykorzystującym przewagę sił przeciw jej członkom. Narusza ich prawa i dobra osobiste, uwłacza ich godności⁸². Dlatego ważną jest kwestia znajomości cech charakterystycznych dla przemocy, by móc właściwie interweniować i pomagać sprawcom przemocy. Przemoc w rodzinie jest najczęściej działaniem zamierzony, celowym ze strony sprawcy by nie tylko kontrolować, ale też podporządkować sobie ofiarę/ofiary. Ofiara bywa słabsza od sprawcy przemocy. Sprawca działa na szkodę ofiary nie zważając na skutki swoich działań.

Ta wiedza ma ogromne znaczenie, bowiem jak pisze Katarzyna Kulesza „czasami nawet osoby pracujące w służbach pomocowych doświadczają w pewnym stopniu dysonansu poznawczego, gdy zakodowane w ich świadomości przeświadczenie, jak powinna wyglądać i zachowywać się osoba doświadczająca przemocy, nie zgadza się z obrazem rzeczywistości”⁸³. W tym kontekście należy zwracać uwagę na to, że przemoc nie zawsze jest głośna, widoczna, bywa, że przybiera formę cichego manipulowania,

---

⁸¹ K. Kulesza, *Fałszywa perspektywa. Jak zmienić społeczne postrzeganie przemocy w rodzinie*, Wyd. Instytut Psychologii Zdrowia, „Niebieska Linia”, Warszawa 2019, nr 5/124/2019, s. 67.

⁸² *Przemoc w rodzinie*, <https://www.niebieskalinia.pl/edukacja/podstawowe-informacje-o-przemocy>, Data odczytu: 20.10.2020.

⁸³ Za: K. Kulesza, op. cit., s. 68.

krzywdzenia drugiej osoby. To rozpoznanie ma istotne znaczenie w całym procesie interwencyjnym.

Doświadczenie w pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą pokazało, iż jeden człowiek nie będzie w stanie rozwiązać wszystkie problemy danej rodziny. Dlatego tak ważnym jest to, by działania te były wspierane przez przedstawicieli różnych służb. Każda z tych służb ma inne zadania do wypełnienia, a przede wszystkim może dostrzec inne aspekty rodzinnej przemocy⁸⁴. Są to działania interdyscyplinarne i sprawdzone w praktyce. Dotyczą perspektywy prawnej, psychologicznej, moralnej oraz społecznej.

W świetle tego, o lokalnym systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie można mówić, gdy:⁸⁵

- a. funkcjonują służby, instytucje i organizacje pozarządowe, które działają na rzecz rodzin potrzebujących pomocy i wsparcia, a ich interwencja jest poprzedzona pełnym i wnikliwym rozpoznaniem sytuacji,
- b. przedstawiciele tych podmiotów mają odpowiednie kwalifikacje i przygotowanie,
- c. przedstawiciele tych podmiotów razem ze sobą współpracują,
- d. wszystkie działania są koordynowane przez jedną, wiodącą placówkę, co wpływa na jakość i efektywność podejmowanych działań.

Należy dodać, iż osobom dotkniętym przemocą wsparcia i pomocy udzielają również organy administracji rządowej i samorządowej. W tym obszarze współpracują one z organizacjami pozarządowymi, Kościołem oraz związkami wyznaniowymi. Ich działania skierowane są zarówno na pomoc, jak i edukację i profilaktykę⁸⁶. W tym przypadku, współdziałanie oznacza zarówno porozumienie, łączenie wspólnych sił, wiedzy i kompetencji w celu zatrzymania przemocy⁸⁷.

3.1.1. Interwencja kryzysowa i rodzaje pomocy

Jak wyjaśnia Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, interwencja kryzysowa to zespół działań interdyscyplinarnych, które podejmowane są na rzecz osób oraz rodzin dotkniętych stanem kryzysu. Naczelnym celem tych działań jest:⁸⁸

- a. przywracanie psychicznej równowagi,

⁸⁴ K. Michalska, D. Jaszczuk – Kuźmińska, op. cit., s. 48.

⁸⁵ Tamże, s. 50.

⁸⁶ K. Michalska, D. Jaszczuk – Kuźmińska, op. cit., s. 51.

⁸⁷ Tamże, s. 51.

⁸⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/interwencja-kryzysowa>. Data odczytu: 9.01.2021

b. pomoc w samodzielnym radzeniu sobie.

Wskazane działania mają zapobiegać przechodzeniu reakcji kryzysowych w chroniczny stan psychologicznej niewydolności⁸⁹

Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej⁹⁰. Interwencją kryzysową obejmowane są osoby, rodziny niezależnie od posiadanego dochodu.

Warto zatem przypomnieć czym charakteryzuje się interwencja kryzysowa.

Tabela 13. Cechy charakterystyczne interwencji kryzysowej

CECHY INTERWENCJI KRYZYSOWEJ	OPIS CECH
	Obejmuje max.10 spotkań – ograniczenie czasu pomocy (jest krótkoterminowa)
	Wielowątkowość oddziaływania (nie tylko rozmawiamy, ale pomagamy ogarnąć panujący chaos).
	Ograniczenie celów (nie bierzemy wszystkich tematów na warsztat, a koncentrujemy się na temacie centralnym).
	Aktywna postawa terapeuty.
	Podejście eklektyczne i elastyczność terapeuty.
	Bezwzględnie rozpoczynanie interwencji (podejście ratunkowe, obowiązkiem interwenta – szybka ocena sytuacji zagrożenia).

Źródło: opracowano na podstawie: <https://kryzysowi.pl/interwencja-kryzysowa-czym-jest-i-do-kogo-jest-kierowana/>. Data odczytu: 22.10.2020.

Niezależnie od formy przyjęcia interwencji (na miejscu zdarzenia, czy telefonicznie), przyjmujący zgłoszenie musi się wykazać profesjonalizmem i opanowaniem.

Do kogo kierowana jest interwencja kryzysowa? Otóż jest ona kierowana zarówno do indywidualnych osób jak i rodzin w następujących sytuacjach:⁹¹

a. kiedy pojawił się kryzys rodzinny, małżeński, partnerski,

⁸⁹ <https://www.gov.pl/web/rodzina/interwencja-kryzysowa>. Data odczytu: 9.01.2021.

⁹⁰ art. 47 ust.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r., nr 175, poz. 1362 z późn. zm.).

⁹¹ <https://kryzysowi.pl/interwencja-kryzysowa-czym-jest-i-do-kogo-jest-kierowana/>. Data odczytu: 22.10.2020.

- b. gdy doszło do domowej przemocy,
- c. gdy doszło do przemocy seksualnej,
- d. utraty kogoś bliskiego, żałoby,
- e. pojawienia się choroby,
- f. wypadku, katastrofy
- g. gdy doświadczone przestępstwa

W każdej z wyżej wskazanych sytuacji interwenta obowiązują określone zasady działania.

Tabela 14. Podstawowe kroki postępowania interwencyjnego

	OBOWIĄZUJĄCE ZASADY
PRZYJECIE ZGŁOSZENIA INTERWENCJI	1. Prowadzący rozmowę musi odbywać ją tonem spokojnym, bez zbędnych emocji.
	2. Dostrzegane u osoby zgłaszającej zachowania, emocje, należy przyjmować i odpowiednią uwagą, cierpliwością oraz wyrozumieniem.
	3. Rozmowie musi towarzyszyć atmosfera gwarantująca bezpieczeństwo, właściwy odbiór i akceptacja.
	4. Rozmawiający musi mieć świadomość wagi problemu, który zgłasza jego rozmówca. Musi uznać, iż jest on poważny i w sposób odpowiedni, jasny, rzeczowy poinformować go, że każda przemoc stanowi przestępstwo.
	5. Podczas rozmowy z osobą, która jest pokrzywdzoną podkreślić należy, iż niezależnie kim jest osoba stosująca przemoc, to nie ma do tego prawa. Osoba pokrzywdzona powinna zrozumieć, że to nie ona jest winna. Taką świadomość winna ona wynieść ze spotkania i rozmowy.
	6. Należy uświadomić osobie pokrzywdzonej, że prawo jest po jej stronie. Aby podjąć kompleksowe działania interwencyjne, potrzebne jest uzyskanie odpowiednich danych dotyczących adresu i kontaktu osoby lub rodziny doznającej przemocy osoby lub rodziny.

Źródło: Wojewoda Świętokrzyski, *Zasady postępowania w sytuacji występowania przemocy w rodzinie*, Kielce 2012, s. 3. www.kielce.gov.pl. Odczyt: 22.10.2020.

Osoba dotknięta przemocą w rodzinie może liczyć na różne rodzaje pomocy. Niezwykle ważne jest to, iż pomoc ta udzielana jest bezpłatnie (art., 3. Ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Interwentami najczęściej są: lekarze, pedagodzy, psychologodzy, pracownicy MOPS, GOPS, policjanci, strażacy, ratownicy medyczni.

Tabela 15. **Formy bezpłatnej pomocy osobom dotkniętym przemocą**

FORMY UDZIELANEJ POMOCY (bezpłatnej)	POMOC W ZAKRESIE:
	1. Całego spektrum poradnictwa: <ol style="list-style-type: none"> a. medycznego, b. psychologicznego, c. prawnego, d. socjalnego, e. zawodowego i rodzinnego.
	2. Interwencji kryzysowej i wsparcia.
	3. Obrony w zakresie: uniemożliwiania osobie, która stosuje przemoc przebywania i korzystania z lokalu, w którym przebywa rodzina. Zakaz kontaktów z rodziną lub osobą pokrzywdzoną.
	4. Osoba/osoby dotknięte przemocą mają zapewnione schronienie w ośrodkach specjalistycznych.
	5. Jeśli zachodzi taka potrzeba, osoba pokrzywdzona może skorzystać z pomocy i badania przez lekarza. Lekarz określa stan zdrowia, zakres doznanych uszkodzeń ciała, które są następstwem przemocy. Każda osoba otrzymuje zaświadczenie lekarskie.
6. Pomocy w zakresie pozyskania mieszkania w przypadku, gdy osoba nie ma prawnego tytułu do mieszkania zajmowanego razem ze sprawcą.	

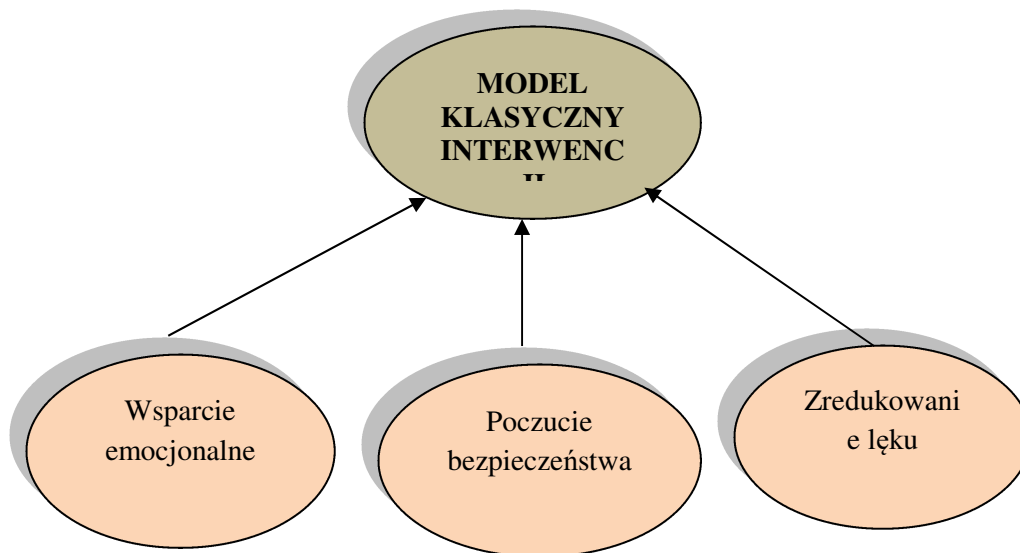
Źródło: Opracowano na podstawie: Wojewoda Świętokrzyski, *Zasady postępowania w sytuacji występowania przemocy w rodzinie*, Kielce 2012, s. 4. www.kielce.gov.pl. Odczyt: 22.10.2020.

Jakość wyszczególnionej w tabeli 15 pomocy, zależy od wspomnianego już wcześniej profesjonalizmu służb i instytucji, które są do tych czynności powołane

i upoważnione. Nie da się pokazać uniwersalnej recepty na pomoc w kryzysie. Każda sytuacja jest nie tylko inna, ale ma swoją specyfikę, do której pomoc musi być dostosowana.

Schemat 7. **Klasyczny model interwencji kryzysowej**

Źródło: Opracowano na podstawie, *Interwencja kryzysowa*, <https://mindsofhope.eu/psychologia/interwencja-kryzysowa/>, Data Odczytu: 22.10.2020.

W ramach podejmowanej interwencji osoby poszkodowane, doświadczające przemocy mogą skorzystać z następującej pomocy⁹²:

- zasiłek stały, okresowy lub celowy,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie,
- poradnictwo specjalistyczne,
- interwencja kryzysowa,
- ośrodek wsparcia,
- mieszkanie chronione,
- rodzinny dom pomocy.

Osoby, rodziny objęte pomocą mogą także skorzystać z organizacyjnych form pomocy. Obejmują one:⁹³

- telefony zaufania,

⁹² *Formy udzielanej pomocy*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/formy-udzielanej-pomocy>, Data odczytu: 22.10.2020.

⁹³ *Interwencja kryzysowa*, <https://mindsofhope.eu/psychologia/interwencja-kryzysowa/>, Data Odczytu: 22.10.2020.

- zespoły interwencji kryzysowej,
- krótkotrwałą hospitalizację,
- krótkotrwałą psychoterapię,
- farmakoterapię,
- pomoc prawną,
- pomoc socjalną,
- pomoc materialną,
- ułatwianie kontaktów z innymi instytucjami.

Warto także podkreślić, iż interwencja kryzysowa jest działalnością prewencyjną – wtórną. Zapobiega on pogłębianiu i powiększaniu patologii, która jest następstwem nierozwiązanego kryzysu. Natomiast, drugim rodzajem działalności jest prewencja wtórna. Jej zadaniem jest zapobieganie by kryzys się nie rozwijał i patologizacja w ogólnospołecznym wymiarze⁹⁴.

Przyjąć zatem należy, iż celem podejmowanej interwencji jest dogłębna analiza potrzeb i możliwości klienta, ocena sytuacji co można zrobić w danym momencie, a następnie dokonać opracowania planu wyjścia z kryzysu i zakresu pomocy.

3.2. Zespoły interdyscyplinarne

Zdaniem Katarzyny Michalskiej i Doroty Jaszczak – Koźmińskiej, łączenie służb oraz współpraca instytucji i organizacji na rzecz ochrony rodzin przed przemocą, nie jest pomysłem nowym, ale praktyka udowadnia, że słusznym i skutecznym⁹⁵. Interdyscyplinarność podejmowanych działań interwencyjnych, wynika z potrzeby szybkości i precyzji działania. Oznacza to, że działania kryzysowe obejmują wszystkie sfery życia zewnętrznego i wewnętrznego danej jednostki, a więc pomocy wielu specjalistów.

Zespoły interdyscyplinarne powołują wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast. W ich skład wchodzi przedstawiciele:⁹⁶

- a. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- b. Policji,
- c. gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych

⁹⁴ K. Browne, M. Herbert, op. cit. s. 226 i nast.

⁹⁵ K. Michalska, D. Jaszczak – Kuźmińska, op. cit., s. 50.

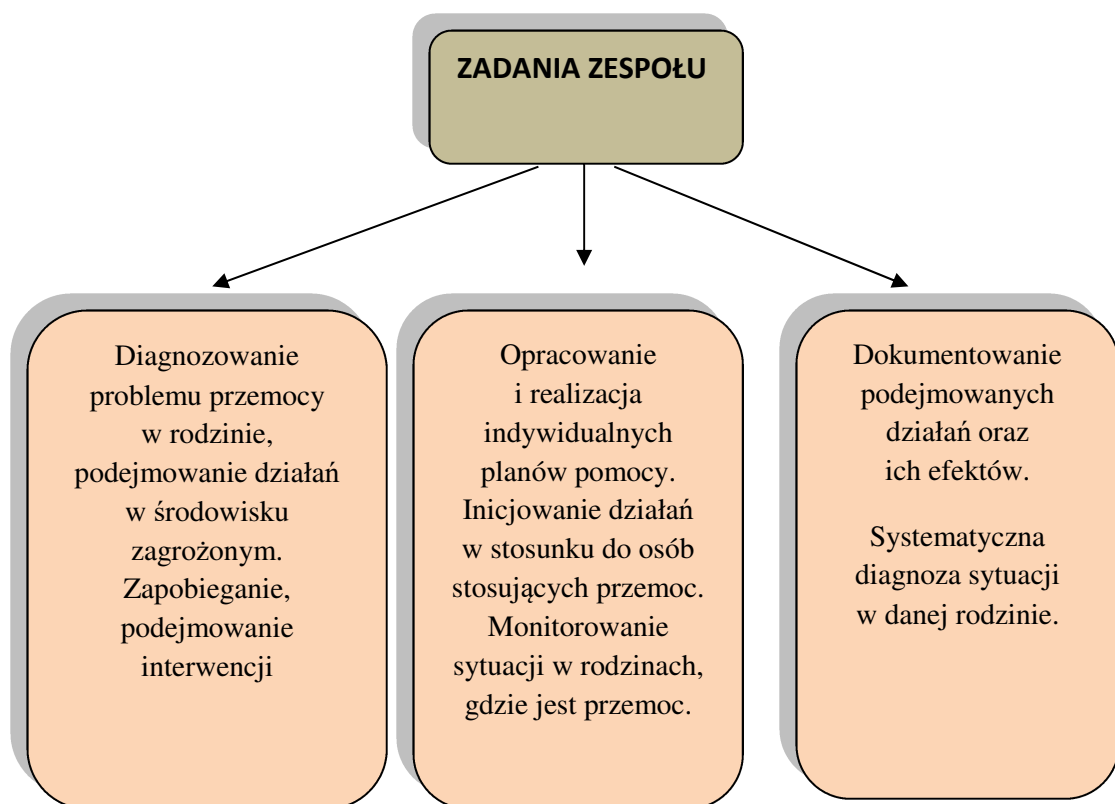
⁹⁶ K. Michalska, D. Jaszczak – Kuźmińska, op. cit., s. 50 i nast.

- d. ochrony zdrowia,
- e. oświaty,
- f. organizacji pozarządowych.

Aby ich praca przebiegała efektywnie muszą oni znać wszystkie swoje kompetencje. Muszą też wiedzieć, czego mogą od siebie oczekiwać, a przede wszystkim w jakim zakresie mogą się wspierać i uzupełniać. Zadania zespołów przedstawia schemat 8. Są one zgodne z art. ust.1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Schemat 8. **Zadania zespołów interdyscyplinarnych**

Źródło: Opracowano na podstawie: K. Michalska, Dorota Jaszczak – Kuźmińska, *ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Remedium, Warszawa 2014, s.54-56.

Zgodnie z ustawą⁹⁷, tryb powoływania oraz odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego ustala rada gminy stosowną własną uchwałą. Obsługą organizacyjno – techniczną zespołu zajmuje się ośrodek pomocy społecznej. Zespół interdyscyplinarny

⁹⁷ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 poz. 1390).

może także powołać grupy robocze, które mają za zadanie stałe monitorowanie sytuacji rodzin objętych pomocą

Dorota Kubacka – Jasiecka rozważając problematykę funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych podkreśla, korzyści jakie przynosi praca interdyscyplinarna. Według autorki są to⁹⁸:

- a. możliwość wymiany doświadczeń, pomysłów oraz punktów widzenia,
- b. wspólne działania ekspertów reprezentujących różne dziedziny,
- c. udzielanie wielostronnej, wzajemnie się uzupełniającej pomocy,
- d. unikanie sporów interpretacyjnych i kompetencyjnych, a także konkurencji,
- e. uwzględnianie wielu czynników w planowaniu oraz tworzeniu programu pomocy,
- f. kooperacja, współpraca wszystkich służb.

Sprawnie działający zespół interdyscyplinarny to szybkość działania, efektywność, kreatywność, nastawienie na odbiorcę oraz zapobieganie wypalaniu zawodowemu.

3.2.1. Kompetencje służb

Służby wchodzące w skład zespołu interdyscyplinarnego i ich kompetencje.

Tabela 16. Kompetencje służb

NAZWA ŚLUŻB	OPIS ZAKRESU DZIAŁAŃ I KOMPETENCJI
POLICJA	Zadania: <ul style="list-style-type: none"> • przyjmowanie zgłoszeń oraz działania interwencyjne, • zabezpieczanie dowodów przestępstwa, • zapewnienie doraźnej opieki ofiarom przestępstwa, • zatrzymanie sprawcy przemocy, jeśli stanowi zagrożenie dla życia i zdrowia innych osób, • uruchomienie procedury „Niebieskiej Karty”, • zarejestrowanie i udokumentowanie zdarzenia przemocy.
	Jest to organ państwowy powołany do ścigania przestępstw. Zadania: <ul style="list-style-type: none"> • przyjmowanie zgłoszeń dotyczących podejrzeń

⁹⁸ D. Kubacka – Jasiecka, *Interwencja kryzysowa* [w:] K. Michalska, Dorota Jaszczak – Kuźmińska, *ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Remedium, Warszawa 2014, s. 59.

PROKURATURA	<p>o popełnionym przestępstwie,</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie postępowań przygotowawczych, a następnie ich realizowanie, kontrola i nadzór, • rola publicznego oskarżyciela w sądzie, • wydawanie zleceń dotyczących zatrzymania osób, które są podejrzane jako sprawcy przestępstwa, • stosowanie zapobiegawczych środków, • stała współpraca i współdziałanie z innymi podmiotami działającymi na rzecz zapobiegania zjawiskom przestępczości.
POMOC SPOŁECZNA	<p>Jej zadaniem jest umożliwianie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, a także:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokonanie diagnozy sytuacji rodziny poprzez wywiad środowiskowy, • udzielanie informacji o przysługujących prawach i formach pomocy oraz przyznanie rodzinie odpowiednich świadczeń, • uruchomienie interwencji kryzysowej, • zapewnienie bezpieczeństwa poprzez znalezienie schronienia, skierowanie do specjalistycznych ośrodków wsparcia, • uruchomienie procedury „Niebieskiej Karty”, • współpracę z innymi instytucjami i organizacjami w celu zapewnienia kompleksowej pomocy.
OCHRONA ZDROWIA	<p>Na przedstawicielach tych służb spoczywają następujące zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznanie sygnałów świadczących o przemocy, diagnozowanie przemocy podczas wywiadu lekarskiego, • uruchomienie procedury „Niebieskiej Karty”, • powiadomienie policji o podejrzeniu popełnieniu przestępstwa, • w sytuacjach dotyczących dzieci – wystąpienie do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację rodzinną, • wystawianie bezpłatnych zaświadczeń o stanie zdrowia i ew. przyczynach uszkodzeń ciała, • występowanie w roli biegłego, • informowanie o możliwości zrobienia obdukcji, • informowanie o placówkach udzielających pomocy ofiarom przemocy, • złożenie zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa.

<p>KOMISJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH</p>	<p>Członkowie tej komisji mogą podjąć następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uruchomić procedurę zobowiązania do leczenia odwykowego, • uruchomić procedurę „Niebieskiej Karty”, • informować o możliwościach pomocy we własnym środowisku, • poinformowanie odpowiednich służb o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.
<p>OŚWIATA</p>	<p>Zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie sygnałów świadczących o tym, że dziecko jest krzywdzone, zaniedbywane, • uruchomienie procedury „Niebieskiej Karty”, • utrzymywanie stałego kontaktu z rodziną dziecka, • wystąpienie do sądu o wgląd w sytuację rodziny, • powiadomienie organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, • skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki.

Źródło: opracowano na podstawie: K. Michalska, D. Jaszczak-Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie*, PARAMEDIA, Warszawa 2007.

Zgodnie ze swoimi uprawnieniami oraz zadaniami, przedstawiciele wszystkich przedstawionych służb, są zobligowani do współpracy, by likwidować skutki przemocy w rodzinie. Mówiąc o wszystkich służbach, nie wolno zapominać o ważnym aspekcie jakim jest zjawisko wypalenia zawodowego ludzi w nich pracujących. Szczególnie dotyczy to pracowników socjalnych i interwencji kryzysowej. Osoby te, a także pozostali interwencji muszą pozostawać w stałej gotowości do mierzenia się z wieloma trudnymi sytuacjami w rodzinach. Muszą zawsze być skoncentrowani, odporni psychicznie i szybko reagować na określone zdarzenie. Pracują bowiem z osobami niespokojnymi, nieprzewidywalnymi, jeśli chodzi o zachowanie, trudnymi w kontaktach, zamkniętymi w sobie lub agresywnymi⁹⁹.

3.3. Niebieska Karta – uruchamianie i procedury

⁹⁹ S. Kita, *Praca socjalna w sytuacjach kryzysowych*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014, s. 1147 i nast.

Niebieska Karta jest procedurą, którą podejmuje się i prowadzi w związku z uzasadnionym podejrzeniem wystąpienia przemocy domowej. Stanowi ona ogół czynności, które są podejmowane przez służby w przypadku zagrożenia życia, zdrowia, łamania praw członków rodziny¹⁰⁰.

Jak wynika z zapisów art. 9d.1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹⁰¹, w przypadku interwencji dotyczącej procedury Niebieskiej Karty, nie jest wymagana zgoda rodziny dotkniętej przemocą¹⁰².

Procedura ta, jest instytucjonalnym narzędziem, które służy do przeciwdziałania przemocy w rodzinie¹⁰³. Działania w zakresie jej wszczęcia mogą podejmować: policjanci, pracownicy socjalni, lekarze, pielęgniarki, ratownicy medyczni, nauczyciele, szkolni psychologowie. Możliwe jest to w sytuacji, gdy realizując zawodowe czynności stwierdzą, że jest to konieczne. Warto przy tym nadmienić, iż dla wszczęcia procedury Niebieskiej Karty nie jest wymagana zgoda osoby, która doświadczyła przemocy. Jej założenie nie jest równoznaczne z powiadomieniem o przestępstwie, niemniej jednak w przyszłości może stanowić wszczęcie postępowania wobec agresora¹⁰⁴.

Wszczęcie procedury Niebieskiej Karty dokonuje się poprzez wypełnienie odpowiedniego formularza na podstawie¹⁰⁵:

- a. przeprowadzonych czynności służbowych lub zawodowych,
- b. dokonanego przez członka rodziny zgłoszenia,
- c. zgłoszenia dokonanego przez osobę, która jest świadkiem zachowań przemocowych.

Jakich działań dotyczą poszczególne karty:

- a. Niebieska Karta – A – to dokument, który wypełniają wszystkie podmioty. Są w nim zawarte uniwersalne dane min. dotyczące danych ofiary i sprawcy przemocy, określenie form przemocy, czasu jej trwania, zachowań członków rodziny, czy do tej pory były podejmowane działania interwencyjne.
- b. Niebieska Karta – B. – stanowi formę pouczenia dla dotkniętych przemocą osób w danej rodzinie. Znajduje się tam cała gama informacji dotyczących przemocy, a także informacji od kogo można, gdzie ją otrzymać w przypadku zagrożenia.

¹⁰⁰ <https://www.infor.pl/prawo/pomoc-spoeczna/przemoc-w-rodzinie/701765,Niebieska-Karta-procedura.html>. Data odczytu: 2.11.2020.

¹⁰¹ Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005r. Dz. U. Nr 180 poz.1493, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/>.

¹⁰² Tamże, s.12.

¹⁰³ Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 10 czerwca 2010r. Dz.U. Nr 125 poz. 842.

¹⁰⁴ K. Michalska, Dorota Jaszczak, op. cit. s. 68

¹⁰⁵ Tamże, s. 69.

- c. Niebieska Karta C - ten dokument jest dokumentem zawierającym diagnozę opisującą sytuację osoby pokrzywdzonej wraz z indywidualnym planem pomocy.
- d. Niebieska karta D – to diagnoza sytuacji osoby, która stosuje przemoc, podejmowane działania w stosunku do tej osoby, a także podjęte przez nią zobowiązania¹⁰⁶.

W tym miejscu zasadnym staje się pokazanie skali zjawiska przemocy w rodzinie w województwie małopolskim. Zaprezentowane dane dotyczą lat 2015 -2018¹⁰⁷. Zostały one sporządzone w oparciu o diagnozę i monitoring działań dotyczących sposobu, zakresu oraz nadzoru systemu dotyczącego przeciwdziałania przemocy w województwie¹⁰⁸.

Jak czytamy w raporcie, ważne wskaźniki wskazujące na występowanie omawianego zjawiska są:¹⁰⁹

- a. liczba wszczętych postępowań Niebieskie Karty,
- b. liczba interwencji podjętych w analizowanych latach,
- c. liczba osób, które korzystały z pomocy oraz wsparcia różnych podmiotów

Dane te zaprezentowano w tabeli 17.

Tabela 17. Niebieska Karta – interwencja i pomoc osobom doświadczającym przemocy w województwie małopolskim

Zakres badań	2015	2016	2017	2018
Liczba wypełnionych Niebieskich Kart	5503	5521	5526	4808 Spadek o 13%
Liczba rodzin objętych pomocą w ramach Zespołów Interdyscyplinarnych i Grup roboczych	7560	7517	7170	7030 Spadek o 2%

Źródło: Opracowano na podstawie: Raport – *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w województwie małopolskim. Diagnoza i monitoring z lat 2015 – 2018*, Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Wydział Polityki Społecznej, s. 3. www.malopolska.uw.gov.pl

¹⁰⁶ K. Michalska, Dorota Jaszczak, op. cit. s. 72 i nast.

¹⁰⁷ Raport – *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w województwie małopolskim. Diagnoza i monitoring z lat 2015 – 2018*, Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Wydział Polityki Społecznej, www.malopolska.uw.gov.pl

¹⁰⁸ Tamże, s. 3.

¹⁰⁹ Tamże, s.3.

Dane zawarte w tabeli pokazują, iż w 2018 roku, nastąpił 13% spadek liczby Niebieskich Kart, w stosunku do lat poprzednich. Zmniejszyła się nieco także liczba rodzin objętych pomocą ze strony zespołów interdyscyplinarnych

Jak wynika z raportu, dominującymi podmiotami podejmującymi interwencję i uruchamiającymi pomoc poprzez procedurę Niebieskiej Karty, są najczęściej policja oraz jednostki pomocy społecznej¹¹⁰.

---

¹¹⁰ Raport – *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w województwie małopolskim. Diagnoza i monitoring z lat 2015 – 2018*, Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Wydział Polityki Społecznej, s. 3. www.malopolska.uw.gov.pl.

ROZDZIAŁ IV

PRAWO A PRZEMOC W RODZINIE

4.1. Przemoc rodzinna w świetle prawa

Bardzo ważną sprawą jest to, aby mieć świadomość, iż nie zawsze przemoc jest przestępstwem. Jak wyjaśnia Katarzyna Michalska, nawet gdy są znamiona i przesłanki przestępstwa, to nie jest to przestępstwo¹¹¹. Jednakże w myśl z art. 207. § 1. Kodeksu Karnego¹¹², za znęcanie fizyczne lub psychiczne nad najbliższą osobą lub inną osobą w rodzinie, sprawca może być ukarany pozbawieniem wolności od 3 miesięcy do 5 lat¹¹³.

Katarzyna Michalska wyjaśnia dalej, iż rodziny, w których zapada wyrok skazujący na jednego z ich członków za stosowanie przemocy wobec bliskich, stanowią tylko niewielki odsetek wszystkich rodzin, w których dochodzi do przemocy¹¹⁴. Dzieje się tak, gdyż do niedawna przemoc w rodzinie utożsamiana była głównie ze znęcaniem się, stąd rzadko zdarzało się, aby prokuratura prowadziła postępowanie z innego artykułu.

W każdym przypadku, gdy zachodzi podejrzenie o wystąpieniu przemocy jest obowiązek, zawiadomienia o tym fakcie powołane do tego służby. Nie wolno tego nie zauważać ani akceptować.

4.2. Obowiązujące akty prawne

Według Leszka Garlickiego prawo jest zespołem reguł oraz norm, które ustanowione zostały przez organy władzy, sankcjonowane przez władze państwowe, także poprzez stosowanie środka przymusu¹¹⁵. Jak czytamy w Encyklopedii PWN, w odniesieniu do prawa brak jest jednej, uznawanej powszechnie definicji. Ma to swoje odbicie w filozoficznym pojmowaniu prawa i zajmowanego w tym zakresie stanowiska, jak również tego jaką rolę w prawie odgrywają wartości¹¹⁶.

---

¹¹¹ K. Michalska, Dorota Jaszczak, op. cit. s.103.

¹¹² <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-karny-16798683/art-207>, odczyt: 28.11.2020.

¹¹³ Art.207, 1., Znęcanie się – Kodeks karny, Dz. U.2020.1444, wersja z 5 grudnia 2020, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-karny-16798683/art-207>.

¹¹⁴ K. Michalska, Dorota Jaszczak, op. cit. s.103.

¹¹⁵ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Lexis Nexis, Warszawa 2014, s. 118.

¹¹⁶ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/prawo:3961836.html>, data odczytu: 19.12.2020.

Zajmujące się zagadnieniami przeciwdziałania przemocy w rodzinie akty prawne, w istocie mogą mieć zarówno charakter prawa powszechnie obowiązującego jak i prawa wewnętrznego¹¹⁷.

Tabela 18. Przepisy prawa powszechnie obowiązującego

JAK DZIAŁAJĄ:	<ul style="list-style-type: none"> osobom, które zostały dotknięte przemocą, przyznają określone prawa oraz uprawnienia,
	<ul style="list-style-type: none"> na osoby, które dopuszczają się przemocy nakładają określone zobowiązania, które mają ograniczać przemoc i gwarantować bezpieczeństwo rodzinie,
	<ul style="list-style-type: none"> są podstawą do stosowania przez organy upoważnione jakimi są m.in. służby czy instytucje środków zapobiegających i egzekwujących stosowanie się sprawcy przemocy do ustalonych norm i zasad,
	<ul style="list-style-type: none"> stanowią dla organów rządowej administracji bazę pozwalającą na realizację nałożonych na nie obowiązków.

Źródło: Opracowana na podstawie: A. Kucharska, *Polskie Prawo wobec przemocy w rodzinie. Próba analizy wybranych zagadnień*, Wydawnictwo EXANTE, Wrocław 2016, s. 41.

Tabela 19. Przepisy prawa wewnętrznego dotyczące przemocy domowej

JAK DZIAŁAJĄ:	<ul style="list-style-type: none"> koncentrują się na działaniach związanych z opracowaniem i usprawnieniem trybów i procedur, zmierzających do szybkiego i skutecznego rozwiązania problemów przemocy,
	<ul style="list-style-type: none"> pracownikom organów, służb oraz instytucji są źródłem informacji, wskazówek i porad, w zakresie postępowania z ofiara, sprawcą i świadkiem przemocy.
	<ul style="list-style-type: none"> są istotnym źródłem informacji dla osób dotkniętych przemocą na temat ich praw i sposobów posługiwania się nimi,
	<ul style="list-style-type: none"> w sposób zasadniczy precyzują oraz porządkują zadania i obowiązki określone granicami prawa,
	<ul style="list-style-type: none"> są efektem prowadzonych programów, monitoringu oraz ewaluacji realizacji podejmowanych działań.

Źródło: Opracowana na podstawie: A. Kucharska, *Polskie Prawo wobec przemocy w rodzinie. Próba analizy wybranych zagadnień*, Wydawnictwo EXANTE, Wrocław 2016, s. 42.

¹¹⁷A. Kucharska, *Polskie Prawo wobec przemocy w rodzinie. Próba analizy wybranych zagadnień*, Wydawnictwo EXANTE, Wrocław 2016, s. 41.

Akty prawne¹¹⁸:

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r, o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. 2005 Nr 180 poz. 1493. Opracowano na podstawie: t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 218, 956. (status obowiązujący)
2. Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2010 nr 125 poz.842 (status obowiązujący)
3. . Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020.
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorców formularzy „Niebieska Karta”., Dz.U. 2011.nr 2009. Poz.1245 (status obowiązujący)
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy rodzinie, Dz. U.2011 nr.12 poz.718 (status obowiązujący)
6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 roku w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Dz.U. Nr 28 poz. 146 (status obowiązujący)
7. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno edukacyjne, Dz. U. Nr 50 poz. 259. (status obowiązujący).
8. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie, Dz.U.2010 nr 201 poz.1334 (status obowiązujący).
9. Uchwała Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, M.P. 2014 poz.445 (status obowiązujący)

---

¹¹⁸<https://www.gov.pl/web/rodzina/obowiazujace-akty-praw-przemoc>. Data odczytu: 15.12.2020,
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp> Odczyt:15.1.2020.

10. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
Dz.U.2011 nr 149 poz. 887 (status obowiązujący)

4.3. Działania administracji rządowej i samorządowej w świetle ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Sytuacja nasilającego się zjawiska przemocy w rodzinie i wiążąca się z tym zjawiskiem potrzeba w zakresie jej przeciwdziałania wpłynęła na to, iż na administrację rządową jak i samorządową zostały nałożone określone zadania¹¹⁹.

Stąd, w art. 6.1 oraz 7-8 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹²⁰, określono zadania dla poszczególnych organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego. Zgodnie z tymi przepisami wskazano poniższe organy jako władne do podejmowania i wykonywania określonych czynności. Są to¹²¹ gminy, powiaty, województwa, wojewoda, minister właściwy d.s. zabezpieczenia społecznego, Prokurator Generalny.

Zadania własne przypisano gminom, powiatom oraz województwu. Dotyczą one działań profilaktycznych, udzielania pomocy specjalistycznej, pomocy korekcyjno – edukacyjnej, wprowadzania nowych rozwiązań w zakresie pomocy w rodzinie, organizacji szkoleń.

Zadania zlecone administracja rządowa powierzyła tylko powiatom. Katalog zadań sędowanych na poszczególne podmioty, jest otwarty (co wyjaśnia sformułowanie w ustawie „w szczególności”).

Zadania zlecone podmiotom każdego szczebla mają charakter działań profilaktycznych, ochronnych i interdyscyplinarnych.

Należy podkreślić, iż zadania własne na każdym szczeblu samorządu terytorialnego dotyczą opracowania i realizacji programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (gmina, powiat, województwo)¹²². W przypadku gminy i powiatu dokument ten odnosi się także do zadań obejmujących ochronę ofiar przemocy w rodzinie oraz zapewnienia miejsc w ośrodkach wsparcia. Realizacja pozostałych zadań poszczególnych jednostek

¹¹⁹W. Baranowska – Zając, E. Święch – Kujawska (red), *Realizacja i finansowanie zadań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego na Recz rodziny*, Wydawnictwo Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2017, s.22.

¹²⁰<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20101250842/O/D20100842.pdf>, Odczyt.16.12.2020.

¹²¹A. Kucharska, op. cit., s. 100.

¹²²W. Baranowska – Zając, E. Święch – Kujawska...op. cit. s. 26.

samorządowych ma charakter specyficzny, wynikający z potrzeb danego samorządu i jego mieszkańców¹²³.

Działania zarówno administracji rządowej jak i jednostek samorządu terytorialnego wymagają: spójności działań, ciągłego monitorowania, a przede wszystkim właściwego wdrażania wszelkich programów pomocowych i wspierających rodzinę. Administracja rządowa i samorządowa musi panować nad zjawiskiem przemocy nie tylko poprzez wydawanie rozporządzeń i zaleceń, ale przede wszystkim w oparciu o konkretne wytyczne zadaniowe. Ważne jest również to, by do tych działań zapraszać osoby, które nie tylko z uwagi na swą profesję i doświadczenie mogą pomagać, ale przede wszystkim dlatego, że chcą to czynić – w szeroko pojętym systemie wolontariatu.

---

¹²³ Tamże, s.26.

Zakończenie i wnioski

Polska tradycja, obyczajowość nakazuje postrzegać rodzinę jako miejsce, oazę bezpieczeństwa o określonych normach, hierarchii wartości i związkach emocjonalnych, tworzonych z pokolenia na pokolenie. Model patriarchalny odgrywa w tym zakresie doniosłą rolę, a wręcz nakazuje pewne wzorce stosunków między rodzicami a dziećmi i pozostałymi członkami rodziny.

Niestety, coraz częściej jesteśmy świadkami, iż bywa to obraz wyidealizowany, pod którym często skrywana jest domowa przemoc. To rodziny, w których codziennością są nieprawidłowe relacje wewnętrzne, oparte na akceptowanej przemocy i nieposzanowaniu praw każdego członka rodziny, do jego godnego życia. Łamane są prawa i niszczone wzorce, które w konsekwencji przenoszone są z rodziców na dzieci.

Nieszanowane przez rodziców dzieci, kiedy dorosną nie będą szanować innych. Będą wchodzić w związki toksyczne. Dziewczęta/matki nie potrafią się bronić, walczyć o siebie, o swoje dzieci, a chłopcy/mężowie będą postrzegać swoją rolę jako prawo do bycia górą, do przemocy i łamania prawa.

Nie jest sprawą nową to, że ofiarami przemocy w rodzinie są przede wszystkim kobiety i dzieci, a sprawcy domowej przemocy wykorzystują w tych toksycznych relacjach przewagę by poniżać, sprawiać ból i czerpać z tego własną satysfakcję.

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż wbrew powszechnym opiniom, przemoc ma miejsce we wszystkich środowiskach rodzinnych, a nie tylko w tych, określanych mianem patologicznych. Współcześnie coraz częściej jesteśmy świadkami sytuacji, które nas o tym przekonują. Nie zawsze bieda, niewykształcony rodzic, to ten zły. Bywa też, że rodzice dobrze sytuowani, wykształceni są większymi domowymi tyranami. Pojęcie odpowiedzialności rodzicielskiej mija się z rzeczywistością, a skutki tego ponoszą najczęściej dzieci.

Tymczasem, to odpowiedzialność rodzicielska ma za zadanie utrzymanie w rodzinie równowagi, harmonii między prawami i obowiązkami rodziców, a dobrem dzieci. Przemiany jakich jesteśmy w ostatnich latach świadkami, przeobrażają pozycję rodziny oraz relacje w niej zachodzące. Brak jest równowagi i stabilności, pojawiają się nowe mody i poglądy na życie (także bezstresowe wychowanie), które deformują rodzinę, często prowadząc tym samym do pojawiania się w jej życiu aktów przemocy.

Dlatego tak ważne jest profesjonalne wsparcie rodziny: wielozakresowe i ponad resortowe obejmujące pomoc: prawną, medyczną, socjalną, psychologiczno –

pedagogiczną. Istotną rolę w tym zakresie spełniają zespoły interdyscyplinarne w skład, których wchodzi: Policja, Prokuratura, przedstawiciele pomocy społecznej, służby zdrowia, Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W prorodzinnym systemie opieki nie bez znaczeni jest też poradnictwo i profilaktyka psychologiczno – pedagogiczna.

Dogłębna i wnikliwa analiza literatury przedmiotu pozwoliła, dokonać wnikliwego spojrzenia na problem przemocy w rodzinie i ofiar przemocy w ujęciu wielu autorów, zajmujących się tą problematyką. Wszystkie rozważania, opinie są poszerzane osobistą refleksją autorki pracy i pozwalają na sformułowanie wniosków końcowych.

Wnioski:

1. Nie wolno zapominać i przechodzić obojętnie wobec problemu przemocy w rodzinie. Trzeba mieć świadomość, że każda kobieta, córka, każde dziecko (niezależnie od płci), siostra, matka czy dziadkowie – mogą być ofiarą przemocy domowej.
2. Tradycyjny wizerunek rodziny często bywa mylący. Każdy symptom mówiący o krzywdzeniu dziecka i przemocy wobec niego, jak również wobec innych członków rodziny, powinien być natychmiast sprawdzany przez odpowiednie służby.
3. Dzieci, które doświadczają przemocy w rodzinie, będące jej ofiarami, często przenoszą osobiste doświadczenia na kolejne etapy swojego życia. Byłem bity – biję i ja!
4. Należy walczyć ze stereotypami, schematami, utartymi działaniami, które wymuszają na osobach pokrzywdzonych brak woli walki, a umacniają je, że są winnymi przemocy. Przemoc nie jest tylko prywatnym problemem danej rodziny.
5. Czynniki ryzyka występowania przemocy w rodzinie są powszechnie znane, ale rolą zespołów interdyscyplinarnych jest to by je zredukować, ograniczać podejmując w tym zakresie działania wielosektorowe i na różnych poziomach.
6. Społeczność lokalna powinna w większym stopniu angażować się w działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dużą rolę ma tu do spełnienia szkoła oraz kościół.
7. Procedura Niebieskiej Karty powinna być bardziej promowana, tak aby potencjalni pokrzywdzeni, wcześniej niż w czasie interwencji wiedzieli, że jest i mogą z niej skorzystać.

8. Poszanowanie godności rodziny i wykluczenie z niej wszelkiej przemocy, musi mieć charakter priorytetowy. Szczególnie w obecnej rzeczywistości, gdy dochodzi do wielu zaniedbań, nieprawidłowych wzorców w jej wewnętrznych strukturach.
9. Kobiety mogą występować zarówno jako ofiary przemocy oraz jako jej sprawczynie. Oznacza to, że przemoc nie jest związana z płcią.
10. Polityka społeczna państwa powinna zmierzać ku temu by pomoc rodzinie, ofiarom przemocy była systematyczna i adekwatna do potrzeb zmieniającej się rzeczywistości (także ekonomicznej).

Bibliografia

1. Anaszewicz M., Spurek S., *O wszystkich ofiarach przemocy domowej*, [w:] Błońska B., Gogłoza W., Klaus W., Woźniakowska-Fajst D. (red.), *Sprawiedliwość dla zwierząt*, Wydawnictwo Instytutu Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2017.
2. Badura- Madej W., A. Dobrzyńska – Mesterhazy A., *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2000.
3. Baranowska – Zajac W, Święch – Kujawska E. (red), *Realizacja i finansowanie zadań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego na Recz rodziny*, Wydawnictwo Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2017 Bińczycka J., *Bici biją*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2010.
4. Bielawska – Batorowicz E., *Przemoc wobec rodzeństwa*, Wydawnictwo Instytut Psychologii Zdrowia, „Niebieska Linia” nr 3/2003 - www.psychiatriapolska.pl.
5. Boguszewski R., *Współczesne znaczenie i rozumienie rodziny w Polsce*, Zeszyty Naukowe KUL 59, Lublin 2015, nr 4 (232).
6. Browne K., Herbert M, *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, WSiP, Warszawa 1999.
7. Czarkowska M., *Przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet w rodzinie w praktyce organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innych instytucji*, LexisNexis, Warszawa 2014.
8. Dąbkowska M., *Zaburzenia stresowe pourazowe jako wynik przemocy ze strony partnera*, Wyd. Termedia, „Alkoholizm i Narkomania, Warszawa 2009, Tom 22
9. Dyjakon D., *Przemoc domowa. Czy można wybaczyć i być razem?* Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.
10. Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Lexis Nexis, Warszawa 2014.
11. Grabowiec A, *Samoocena dzieci krzywdzonych w rodzinie*, Wyd. UMC, Lublin 2011.
12. Helios J., Jedlecka W., *Przemoc wobec dzieci w rodzinie*, Wydaw. Uniwersytet Wrocławski, Seria e-Monografie, Wrocław 2011, Nr 141.
13. Herbert M., *Kiedy dziecko i jego rodzice potrzebują pomocy*, GWP, Gdańsk 2007.
14. Iwański T., *Przemoc wobec dzieci* [w:] E. Krajewska – Kułak (red) K. Kowalczyk, A. Kułak – Bejda, *Różne barwy przemocy*, Wyd. Uniwersytet Medyczny Białystok, Białystok 2016.
15. Janus K., *Słownik pedagogiki i psychologii*, Wydawnictwo Buchman, Warszawa 2011.

16. Jarosz E. *Dom, który krzywdzi*, Wydawnictwo ŚLĄSK, Katowice 2001.
17. Kanios A., *Praca socjalna z rodziną problemową*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2016.
18. Kawula S., Brągiel J., Janke A.W., *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005.
19. Kita S., *Praca socjalna w sytuacjach kryzysowych*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014.
20. Kmiecik-Baran K., *Przemoc wobec dzieci – diagnoza i interwencja*, [w:] J. Papież, A. Płukis (red.), *Przemoc dzieci i młodzieży w perspektywie polskiej transformacji ustrojowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1998.
21. Kocik L., *Rodzina jako naturalny mikro-kosmos człowieka*, Niezależny Kwartalnik Naukowy, „Małżeństwo i Rodzina, 2003, nr.1[w:] B. Matyjas, *Rodzina i jej wspomaganie*, Wydawnictwo Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2005.
22. Kondziela J., *Badania nad pokojem. Teoria i jej zastosowanie*, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1978.
23. Kowalska, *Życie w lęku. Mężczyźni doznający przemocy domowej*, Wydawnictwo Instytut Psychologii Zdrowia, „Niebieska Linia”, Warszawa 2020, Nr 3/128/2020.
24. Kubacka – Jasiocka D., *Interwencja kryzysowa. Pomoc w kryzysach psychologicznych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010.
25. Kucharska A., *Polskie Prawo wobec przemocy w rodzinie. Próba analizy wybranych zagadnień*, Wydawnictwo EXANTE, Wrocław 2016.
26. Kwak A., *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Warszawa 2005.
27. Lisowska E., *Diagnostyka pedagogiczna w pracy z dzieckiem i rodziną*, Wydawnictwo Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2008.
28. Maćkiewicz J., *Przemoc w wychowaniu rodzinnym*, Wydawnictwo IMPULS, Kraków 2009
29. Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teoria a rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.
30. Mellibruda J., *O zjawisku krzywdzenia dzieci w rodzinie* „Niebieska Linia”, Nr 2/2001.
31. Mellibruda J., *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Wydawnictwo Instytutu Psychologii Zdrowia PTP, Warszawa 2009.

32. Michalska K, Jaszczuk – Kuźmińska D, *ABC przeciwdziałania przemocy w rodzinie – diagnoza, interwencja, pomoc*, Wydawnictwo Remedium, Warszawa 2014.
33. Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*, Toruń 1988.
34. Pospieszyl I., *Przemoc w rodzinie*, WSiP, Warszawa 1993.
35. Roszak, *Przemoc w białych rękawiczkach*, „Niebieska Linia” 2010, nr 1/66.
36. Stanek K., *Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemami przemocy*, Wydawnictwo Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014.
37. Urban E., Cianciara D., *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Wydawnictwo Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008.
38. Winiarski M., *Zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny i ich implikacje*, [w:] J. Żebrowski (red), *Rodzina polska na przelomie wieków*, Gdańsk 2006.

Źródła Internetowe

<https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdania-z-krajowego-programu-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie>.

<https://www.malopolska.uw.gov.pl> Raport 2015-20.

<https://portal.abczdrowie.pl/przemoc-psychiczna-w-rodzinie>.

<https://parenting.pl/gdy-kobieta-bije-mezczyzne>.

<https://www.niebieskalinia.pl/pismo/wydania/dostepne-artykuly/4229-rola-stereotypow-w-diagnozowaniu-przemocy>.

<https://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/zdrowie-psychiczne/terapia-rodzinna-na-czym-polega-aa-BaaF-WGba-NNC2.html>.

<https://www.gov.pl/web/rodzina/obowiazujace-akty-praw-przemoc>.

<https://www.arch.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-domowej/ogolne/akty-prawne-i-inne-dokumenty-/>.

<https://www.gov.pl/web/rodzina/obowiazujace-akty-praw-przemoc>.

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp>.

<https://www.gov.pl>, Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

<http://www.przeglpidemiol.pzh.gov.pl>, ŚOZ. Raport.

Spis Tabel

1. Rodzaje przemocy	15
2. Fazy przemocy w rodzinie	17
3. Podejścia teoretyczne do zagadnienia przemocy	20
4. Skutki doznawanej przemocy u dzieci	23
5. Skutki doznawanej przemocy u osób dorosłych	24
6. Czynniki ryzyka tkwiące w rodzinie	31
7. Czynniki tkwiące w dzieciach	32
8. Uwarunkowania przemocy w rodzinie	35
9. Poziomy uwarunkowań przemocy	37
10. Przyczyny konfliktów małżeńskich	40
11. Tworzenie mechanizmów zaprzeczania	41
12. Przypadki zgłoszeń na terapię rodzinną	43
13. Cechy charakterystyczne interwencji kryzysowej	47
14. Podstawowe kroki postępowania interwencyjnego	48
15. Formy bezpłatnej pomocy osobie dotkniętej przemocą w rodzinie	49
16. Kompetencje służb	53
17. Niebieska Karta – interwencja i pomoc osobom doświadczającym przemocy w województwie małopolskim	57
18. Przepisy prawa powszechnie obowiązującego	60
19. Przepisy prawa wewnętrznego dotyczące przemocy domowej	60

Spis schematów

Schemat 1 – Warunki wskazujące na występowanie przemocy	11
Schemat 2 – Warunki występowania przemocy – wersja poszerzona	12
Schemat 3 – Źródła powstawania kryzysu	22
Schemat 4 – Formy przemocy wobec kobiet	26
Schemat 5 – Poziomy krzywdzenia dziecka	28
Schemat 6 – Skutki konfliktów rodziców z dziećmi	39
Schemat 7 – Klasyczny model interwencji kryzysowej	50
Schemat 8 – Zadania zespołu interwencyjnego	52

